

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
„ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

Наталя Мордовцева
Марія Починкова
Оксана Цалапова

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
„УКРАЇНСЬКА МОВА
(ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)”

для студентів
навчально-наукового інституту педагогіки і психології

м. Старобільськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2017 р.

УДК 811.161.2(076)
ББК 81.2УКР-9
М 79

Рецензенти:

І. В. Мілева – кандидат філологічних наук, доцент;
Н. В. Солоднок – кандидат педагогічних наук, доцент;
Л. О. Попова – кандидат педагогічних наук, доцент.

Мордовцева Н., Починкова М., Цалапова О.
Методичні рекомендації з курсу „Українська мова (за професійним спрямуванням)” для студентів навчально-наукового інституту педагогіки і психології; Держ. закл. „Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка”. / Наталія Мордовцева, Марія Починкова, Оксана Цалапова. – Старобільськ: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017. – 119 с.

Методичні рекомендації містять теми, плани й завдання для практичних занять, запитання для самостійної роботи та самоконтролю.

© Мордовцева Н. В., 2017
Починкова М. М., 2017
Цалапова О. М., 2017

© ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2017

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування.....	10
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування.....	10
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2-3. Мовні норми. Основи культури української мови.....	22
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Тема 2. Основи культури української мови.....	29
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Тема 2. Основи культури української мови.....	34
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Тема 3. Стили сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні.....	37
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.....	42
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Професійна комунікація...	50
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8. Тема 1. Спілкування як інструмент професійної діяльності.....	50
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9. Особливості спілкування.....	55
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. Тема 3. Культура усного фахового спілкування.....	58
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. Тема 4. Форми колективного обговорення професійних проблем.....	62
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ для змістового модуля 1.....	63
Завдання й запитання до модуля 1.....	64
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Професійна комунікація.....	66
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1. Тема 5.1. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації.....	66

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2. Тема 5.2. Документація з кадрово-контрактних питань.....	69
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3. Тема 5.3. Довідково-інформаційні документи.....	72
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4. Тема 5.4. Етикет службового листування.....	76
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ для змістового модуля 2.....	80
Завдання і запитання до модуля 2.....	81
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Наукова комунікація як складова фахової діяльності.....	82
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5. Тема 1. Українська термінологія в професійному спілкуванні.....	82
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6. Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.....	86
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8. Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.....	90
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні.....	94
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10. Тема 3. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів.....	98
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11. Особливості редагування наукового тексту. Помилки у змісті й будові висловлювань (творча робота).....	102
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ для змістового модуля 3.....	103
Завдання й запитання до модуля 3.....	103
ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.	104
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	107
ДОДАТКИ.....	111

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасний етап позначений небувалим зростанням інтересу до витоків національної культури, історії, духовного життя українського народу. В умовах розбудови України, утвердження її у світі, закріплення української мови як державної постала нагальна потреба впровадження української мови в усі сфери життєдіяльності держави, забезпечення використання її у професійній діяльності кожного.

Завдання сучасного вишу – готувати фахівців нової генерації: кваліфікованих, грамотних, мовнокомпетентних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою у повсякденно-професійній, офіційно-документальній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху.

Отже, майбутнім фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як система світобачення, засіб культурного співжиття в суспільстві, самоформування і самовираження особистості.

Реалізація цього завдання у вищих навчальних закладах України здійснюється шляхом вивчення курсу „Українська мова (за професійним спрямуванням)”. Зміст дисципліни покликаний не лише узагальнити й систематизувати знання з української мови, набуті студентами у школі, а й сформувати мовну особистість, обізнану з культурою усного і писемного мовлення, яка вміє в повному обсязі використовувати набуті знання, уміння і навички для оптимальної мовної поведінки в професійній сфері.

Метою курсу, згідно з Програмою Міністерства освіти і науки України, є підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні.

Мета навчальної дисципліни:

- формування комунікативної компетентності студентів;
- набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця;
- вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; сприйняття й відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, послуговування різними типами словників.

Завдання навчальної дисципліни:

- сформувати чітке і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності;
- забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення;
- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;
- розвивати творче мислення студентів;
- виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій.
- сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

До закінчення курсу студенти повинні:

- ґрунтовно засвоїти норми сучасної української літературної мови й практично оволодіти ними;
- правильно використовувати різні мовні засоби відповідно до комунікативних намірів; влучно висловлювати думки для успішного розв'язання проблем і завдань у професійній діяльності;

- сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів;
- скорочувати та створювати наукові тексти професійного спрямування, складати план, конспект, реферат тощо, робити необхідні нотатки, виписки відповідно до поставленої мети;
- складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їх специфіку;
- послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною довідковою літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовної культури.

Складовими занять є теоретичні та практичні завдання різного рівня складності: завдання з правопису української мови, завдання на формування та удосконалення мовної компетенції, творчі завдання, а також вправи на заміну одних синтаксичних конструкцій іншими, різні описи й твори, вправи на використання різних видів словників.

До складу методичних рекомендацій вміщено перелік завдань до організації самостійної роботи і перелік контрольних запитань для самоперевірки.

За навчальним планом вивчення курсу передбачено протягом 2 семестрів. Навчальний матеріал переділено на 3 змістові модулі.

Шкала оцінювання

90–100 балів	відмінно (A)
83–89	добре (B)
75–82	добре €
63–74	задовільно (D)
50–62	задовільно €
21–49	незадовільно(F)x
0–21	незадовільно (F)

У науково-навчальному інституті педагогіки і психології навчаються студенти за спеціальностями: „Початкова освіта”, „Дошкільна освіта”, „Спеціальна освіта”,

„Психологія”, „Практична психологія”, „Соціальна педагогіка”.

Методичні рекомендації створені з урахуванням професійної спрямованості кожної спеціальності.

Програма курсу

Семестр	К-ть лекцій (год.)	К-ть практичн. (год.)	Самост. робота (год.)	Форма контролю
I	8	22	45	зал.
II	8	22	45	екз.

I семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Законодавчі та нормативно-стильові основи професійного спілкування

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування

1. Предмет і завдання курсу.
2. Поняття національної та літературної мови.
3. Найістотніші ознаки літературної мови. Усна і писемна форми літературної мови
4. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
5. Функції мови.
6. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
7. Професійна мовнокомунікативна компетенція.

Правопис: уживання апострофу та м'якого знаку. Чергування приголосних у словах. Спрощення в групах приголосних.

Мета й завдання вивчення теми: Методичні рекомендації до вивчення теми:

Під час вивчення теми докладно розкрийте зміст теоретичних питань (для підготовки використовуйте список основної та додаткової літератури),

Ключові слова: національна мова, літературна мова, ознака літературної мови, усна форма літературної мови, писемна форма літературної мови, мовне законодавство в Україні, мовна політика в Україні, функції мови. Функції мови, комунікативна функція, ідентифікаційна функція, експресивна функція, гносеологічна функція, мислетворча функція, естетична функція, культуроносна функція, номінативна функція, мова професійного спілкування, мовнокомунікативна компетенція, професійна мовнокомунікативна компетенція.

Мета й завдання вивчення теми: ознайомити з предметом і завданнями курсу „Українська мова за

професійним спрямуванням”; розкрити природу й сутність мови, її функції; познайомитись з поняттями „національна та літературна мова”; визначити основні ознаки літературної мови; ознайомитись з основними нормативними документами мовного законодавства в Україні та розглянути основні тенденції мовної політики в Україні; розкрити основні функції мови та особливості мови як функціонального різновиду української літературної мови. Розкрити основні функції мови, з’ясувати особливості мови професійного спілкування як функціонального різновиду української літературної мови, визначити складові мовнокомунікативної компетенції.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Під час вивчення теми необхідно обов’язково коротко розкрити зміст теоретичних питань (для підготовки використовуйте список основної та додаткової літератури), особливу увагу звернути на визначення ключових слів теми, зокрема на всі функції мови; виконати практичні завдання до теми. Для підготовки сьомого теоретичного запитання користуйтеся навчальним посібником Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 360 с. – С. 11–18.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте і перекажіть.

Найбільше та найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, у яку він складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування (Панас Мирний).

Поміркуйте, як треба розуміти висловлювання Панаса Мирного?

Аргументуйте думку, добираючи власні приклади.

Розкажіть про роль мови в житті нашого народу та у власному житті.

2. Прочитайте текст. З’ясуйте його стиль та тип мовлення. Доберіть заголовки.

Люди спілкуються між собою за допомогою мови. Обмін думками, життєвим досвідом здійснюється в процесі мовлення.

Нема нічого такого, про що не можна було б розповісти. Тому мова – найдосконаліший засіб спілкування людей. Кожна людина навчається мови від тих, хто її оточує. Суспільство (сім'я, знайомі, дитячий садок, школа) навчає людину мови. Якщо дитина виростає не серед людей, а, наприклад, серед тварин (такі випадки відомі), то вона не навчиться говорити.

Через мову ми пізнаємо світ. Наївно вважати, що кожен з нас сприймає світ безпосередньо, „таким, як він є”. Насправді наше сприйняття світу відбувається крізь призму нашої мови.

Мова – засіб самопізнання народу, форма існування надбудови в усіх її виявах.

Мова – найважливіший засіб спілкування людей, тобто засіб вираження й передавання думок, почуттів, волевиявлень.

Мова – це засіб формування, оформлення та існування думки: без називання нема думання, осмислення реальності.

Мова – явище суспільне. Вона виникає, розвивається, живе і функціонує в суспільстві.

Мова – засіб спілкування не тільки між людьми, що живуть в один час, а й між поколіннями.

Завдяки мові відомі думки, спосіб життя людей, що жили в сиву давнину.

Мова – величезне надбання людського суспільства.

Мова – не тільки витвір історії суспільства, але й активний чинник цієї історії.

Формою існування мови, свідченням її життєздатності є мовлення, тобто використання цієї мови людьми в комунікативних актах в усіх сферах громадського й особистого життя.

Перестаючи бути засобом спілкування, мова стає мертвою.

Виділіть у тексті та запишіть фразу, що передає його основний зміст.

Складіть і запишіть план тексту. Використайте для цього речення з кожного абзацу.

3. З'ясуйте, як ви розумієте такі вирази:

мова – засіб мислення;

мова – засіб інтелектуальної діяльності людей;

мова – засіб спілкування;

мова – засіб оволодіння суспільно-історичним надбанням людства;

мова – засіб людського пізнання.

Доведіть правильність цих слів і аргументуйте прикладами.

4. Дайте письмові відповіді на запитання:

1. Як ви розумієте поняття „мова”, „мовлення”?

2. Які умови потрібні для спілкування?

3. Якими формами спілкування ви користуєтесь?

4. Як ви розумієте поняття „культура мовлення”?

5. Прочитайте текст. Доберіть заголовок.

Віками народ витворював собі цю мову, витворив її, одну з найбагатших мов серед слов'янства, триста тисяч пісень склала Україна цією мовою, в тім числі явивши пісенні шедеври незрівнянної краси, дала світові України геніальних поетів, зажило українське слово шани і визнання серед народів близьких і далеких (*О. Гончар*).

Яка основна думка тексту? Аргументуйте своїми прикладами.

6. Прочитайте текст. Що нового ви дізналися про літературну мову? Складіть тези прочитаного і запишіть.

Зміст поняття літературної мови розкривається в таких її ознаках, як відпрацьованість і перевіреність суспільною практикою в плані задоволення потреб мовної комунікації (усної і писемної) всіма засобами, здатність охоплювати і відображати: сучасний рівень людських знань, багатофункціональність у всіх сферах життя тощо.

Мова кожного народу поділяється на діалекти, що складаються з низки говірок. Українська мова має три діалектні групи: північну (поліську), південно-східну і південно-західну. На базі якогось діалекту, як правило,

виникає і формується літературна мова. Українська літературна мова постала на ґрунті середньо-наддніпрянських говорів, поширених на Полтавщині, Київщині, Черкащині, Кіровоградщині. Кожна літературна мова вибирає все найкраще, що є в її діалектах. Це стосується й української мови. Вона досягла високого рівня розвитку завдяки зв'язку з усіма діалектами і відбору з них тих спільних засобів, що об'єднуються в єдину літературну мову.

Уміння володіти мовою складається з таких компонентів: 1) індивідуальне багатство словника; 2) досконале володіння способами поєднання слів у речення; 3) розрізнення мовних засобів за їх стилістичним забарвленням; 4) фонетико-інтонаційна виразність мовлення.

Глибоке знання живого літературного слова завжди застереже мовця від того, щоб у розповіді, наприклад, про свою службову діяльність перед аудиторією, де немає спеціалістів, користуватися вузьковживаними професійними поняттями. Дивно було б також у товаристві освічених людей почути діалектну говірку. І зовсім недопустимо користуватися так званим суржи́ком – сумішшю української і російської мов. Культура мови – ще не професійне вміння, властиве, скажімо, учителям-філологам, а одна з важливих рис і властивостей найширших мас громадян. Слово мовлене чи написане збуджує думку й почуття, коли воно доречне, змістовне, стилістично відшліфоване. Недбала форма висловлення свідчить про неглибоку, неточну думку. Адже мова – не лише засіб передачі думки, а й засіб її формування, народження. Ось чому коли говоримо про високу культуру мови, про відчуття естетичної природи слова як риси загальної культури людей, то насамперед маємо на увазі високу культуру мислення, культуру вираження людських емоцій, почуттів. Згадаймо слова М. Рильського: „Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її. Борімося за красу мови, за правильність мови, за доступність мови, за багатство мови”.

Сучасна українська літературна мова оброблена і впорядкована вченими, письменниками та іншими

культурними діячами. Вона за своїм походженням зв'язана з місцевими діалектами, бо виникла на їх основі. Літературна мова й місцеві діалекти завжди перебувають у взаємозв'язку, вона безперервно збагачується за рахунок народних говорів.

Літературна мова впливає на місцеві говори і сприяє їх зближенню із загальнонародною національною мовою. Українська літературна мова, єдина для всієї української нації, є найважливішою формою національної культури. Вона й нині є важливим засобом її відродження.

Багато відомих людей відзначали велич і красу української мови. В. Сухомлинський так характеризує українську мову: „Надзвичайна мова наша є таємницею. В ній всі тони і відтінки, всі переходи звуків від твердих до найніжніших... Дивуєшся дорожчійності мови нашої: в ній що не звук, то подарунок, все крупне, зернисте, як самі перла”.

Українська літературна мова постійно розвивається і збагачується. Людське суспільство ніколи не буває байдужим до мови. Воно виробляє мовний еталон – досконалу літературну мову. Щоб досягти цього еталону, треба дбати про високу культуру мови у повсякденній мовленнєвій практиці.

7. Прочитайте. Доберіть заголовок до тексту. Складіть план прочитаного й перекажіть текст, дотримуючись стилю оригіналу.

Українська літературна мова формувалася на основі середньонадніпрянських говорів, які раніше від інших і ширше закріплювалися в художніх творах і науковій літературі. Так, О. Павловський написав першу українську граматику на фактичному матеріалі саме цих говорів (1805 р.).

Значну роль у формуванні нової української літературної мови на живій народній основі відіграв І. Котляревський автор перших великих художніх творів українською мовою („Енеїда”, „Наталка Полтавка”). Він широко використав народнорозмовні багатства полтавських говорів і фольклору. У першій половині ХІХ ст. вийшли

збірки українських народних пісень, записаних з народних уст, різноманітні за жанром і формою художні твори українських письменників (Г. Квітки-Основ'яненка, П. Гулака-Артемовського, Є. Гребінки, Л. Боровиковського „Русалка Дністровая” Я. Головацького, М. Шашкевича, І. Вагилевича). Процес становлення української літературної мови на живій народній основі завершив великий поет, мислитель і борець проти гнобителів трудового народу – Тарас Григорович Шевченко. Він став основоположником нової української літературної мови (*З підручника*).

8. Прочитайте вислови відомих людей про мову. Як ви думаєте, чи розкривають вони функції мови, які саме?

Знищити нашу мову неможливо – це те саме, що запломбувати Ніагару (Лесь Танюк).

Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає (Х. Арце).

Стан державної мови, рівень володіння нею, поширеність у різних сферах життя – усе це показник цивілізованості суспільства (Олександр Пономарів).

Рідна мова дається народові Богом, чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів (В. Захарченко).

Доля української мови – то є одночас й доля української держави й нації (Ігор Лосєв).

„Ти лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть” (Ліна Костенко).

„Я ще можу не противитись, коли ображають мене як людину, але коли ображають мій народ, мою мову, мою культуру, як же я можу не реагувати на це?” (Михайло Коцюбинський).

Скільки української мовної території, стільки й української державності (Іван Заєць).

„Варто сказати про нерозумність новомодного українського патріотичного стереотипу про російську мову як „мову іноземної держави”: адже це рідна мова багатьох українських громадян, вона змалку знайома майже всім українцям, подобається це кому чи ні, і тому її нинішній статус не можна порівнювати із статусом англійської чи будь-якої іншої” (Іван Дзюба).

Українська мова – це мова не тільки українців, спілкуватися нею мають право мешканці України всіх національностей з потреби гуртуватися, з необхідності доходити порозуміння й ладу в спільному домі (Віталій Радчук).

У Конституції України чітко записано, що українська мова є державною. Більше того, за визначенням Конституційного Суду, українська мова є символом держави. Нам же пропонують офіційну двомовність, тобто, по суті, рівні права вовка і зайця з'їсти одне одного (Віталій Радчук).

„Уже сьогодні мова, відсутня в Інтернеті, – це мова, яка більше не існує у модерному світі”. Мова – далеко не тільки „засіб спілкування”, тобто передачі „вже готових думок”, як нас усіх учили в імперській школі. Куди серйозніша її місія – бути способом народження тих думок: коли „нема мови”, людині просто-напросто „нема чим думати” (Оксана Забужко).

У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки Імперії ще й досі для багатьох – це ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм (Ліна Костенко).

Мова є тим чинником, що встановлює „природні” межі нації, при цьому, будучи унікальною системою світобачення й самовираження окремої нації, виступає не лише засобом спілкування, а й дає змогу представникам цієї спільноти розуміти одне одного на глибинному, підсвідомому рівні (Ліубов Мацько).

Ознакою нормального культурно-духовного життя буде відсутність розмов про національні проблеми (Євген Свєрстюк).

Можна кричати, витратити на що-небудь всю свою енергію. А можна мовчки щось робити, не волаючи. Треба мати українську державу, перш за все, у себе в душі. Коли Маганді сказав „не купуйте англійських товарів”, англійці просто пішли з тієї країни, і вона зараз вільна (Віталій Радчук).

Тих небагатьох, хто говорить правильно, сприймають як диваків і чужаків; власне, у юрбі вони й самі почуваються діаспорою (Віталій Радчук).

Людина, котра знає українські слова, ще не знає мови (Ольга Яремко).

Згідно з відомим висловом Бодуена де Куртене державна мова – це діалект, за яким стоїть армія й поліція.

Карл Маркс казав, що чужою мовою розмовляє у державі або гість, або найманець, або окупант, який нав'язує їй свою мову.

Ми не дозволимо перетворити Україну на смітник інших культур і цивілізацій. Не уподібнюйтесь відомій тьоті Моті з комедії Миколи Куліша „Мина Мазайло”, яка вважала, що „гораздо пріятнее бить ізнасілованной, чем українізірованной” (Лесь Танюк).

О. О. Потебня (1835–1891) – російський та український мовознавець із світовим іменем, автор, зокрема, славетної чотиритомної праці „Из записок по русской грамматике” – стверджував: „Без знання її [української мови] українські устремління виявляться збудованими на піску”.

Варто проинятися увагою до слів відомого російського поета, щирого друга українців Леоніда Вишеславського, який ще за радянських часів, писав: „Я певен, що знання української мови безмежно збагатить кожную російську людину, яка проживає в Україні”.

„Нове життя нового прагне слова” (Максим Рильський).

Рушієм національного є дух, а екзистенцією духу є мова (Вільгельм Гумбольдт).

Мова – найважливіший національний ідентифікатор, завдяки якому кожна нація вирізняється з-поміж інших, усвідомлюючи себе самодостатнім та самочинним суб'єктом історії (Ольга Федик).

Мова, позбувшись ідеального, перестає бути творцем матеріального (Ніна Велехова).

Мова – це кров, що оббігає тіло нації. Виточи кров – умре нація (Юліан Дзерович).

Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову (Ліна Костенко).

Розрийте зміст двох висловів, які Вам найбільше сподобались.

9. Ознайомтесь з фрагментом статті „Професійне мовлення” М. Зубкова. Визначте основні складові професійного мовлення.

Професійне мовлення – спілкування людей, носіїв будь-якого фаху за допомогою мови; мовна діяльність.

Мова як інструмент здобуття знань, як засіб життєдіяльності людини має першорядне значення. Вона обслуговує не лише царину духовної культури, а й пов’язана з виробництвом, з усіма його галузями, із соціальними відносинами, тому є складник соціальної царини.

...

Ми стали свідками народження нових професій і формування їх мови. У зв’язку з упровадженням української мови на підприємствах і в установах помітно збагачується словник різноманітних професій новою науково-технічною, суспільно-політичною лексикою й термінологією.

...

Логічним є безпосередній зв’язок між загальноновживаною та фаховою мовами, за якого лексичні одиниці вільно переходять з однієї у другу. Безпосередньо відмінністю фахової мови від літературної є специфічна лексика, синтаксис та словотвір. Мовні знаки виявляють свої властивості у фахових мовах дещо по-іншому, ніж у загальнонаціональній мові: своєрідно зреалізовується номінативність, звужуються прагматичні аспекти значення, спостерігається асиметрія функцій і зміна сполучуваності.

...

Знати мову фаху означає знати спеціальну термінологію, особливості побудови синтаксичних конструкцій – тобто мати сформовану мовну компетенцію, доречно і правильно використовувати ці знання на практиці.

Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає ліпше орієнтуватися у складній виробничій ситуації, у контактах із представниками свого та спорідненого фахів [Зубков М. Сучасне ділове мовлення

[Текст] / М. Зубков. – Х. : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2008. – С. 17–18.].

Які, на вашу думку, складові містить професійна мовнокомунікативна компетенція?

10. Запишіть в таблицю знання й уміння, що відповідають кожному складнику мовної компетенції.

Складники мовної компетенції	Знання й уміння
Лексична компетенція	
Граматична компетенція	
Семантична компетенція	
Фонологічна й орфоепічна компетенція	
Орфографічна компетенція	
Пунктуаційна компетенція	

Правопис:

Уставте, де потрібно, м'який знак.

Гордіст.., зріліст.., близ..кий, заход..те, виражал..ний, зв'язуват..ся, об'єднуют..ся, писат.., кричат.., л..отчик, бул..йон, л..оду, тр..ох, вишен..ці, нян..чити, Козац..кий, харківс..кий, власниц..кий, офіцерс..кий, Камін..чик, мен..ший, різ..блений, волин..с..кий, повіс..ті, Натал..ці, буквар.., повір..те, суцвіт..я.

Уставте, де потрібно, апостроф.

Цв..яшок, без..ядерний, возз..єднання, м..язи, перед..ювілейний, рутв..яний, в..їжджений, бур..янистий, торф..яний, дзв..якнути, матір..ю, на узгір..ї, в..язкий, духм..яний, від..ємний, об..явник, м..якшати, зап..ястний, без громів..я, моркв..яний, св..ященний, Лук..янівський, узголів..я, пред..явницький, з..їзд, з..ясувати.

На місці крапок, де потрібно, поставте пропущені букви, користуючись відповідними правилами. Доберіть до кожного слова пару, яка б ілюструвала спрощення, наприклад: совіс..ний, совість – совісний (стн – сн).

Проїз..ний, пристрас..ний, контрас..ний, прихвос..ні, аген..ство, чес..ний, мес..ник, сер..це, студен..ський,

фашис..ський, очис..ний, дилетан..ський, доблес..ний, кож..ний.

Від поданих слів утворіть нові слова за допомогою суфіксів -ськ(ий) чи -ств(о), звертаючи увагу на чергування приголосних. Наприклад: Запоріжжя – запорізький.

Балхаш, Сиваш, Виборг, Черкаси, Вільнюс, Прилуки, Острог, Голландія, Кавказ, Онега, тюрк, Черемош, Калуга, Тбілісі, узбек, Канада, Поділля, Новобіличі, Ірпінь, Козелець, Хортиця, Петербург.

Утворіть іменники з суфіксами -чин(а), -шин(а) та поясніть їх правопис. Наприклад: гуцульський – Гуцульщина.

Смілянський, харківський, батьківський, прилуцький, донецький, дрогобицький, турецький, гайдамацький, чернівецький, одеський, київський, черкаський, галицький, хмельницький, львівський.

Запишіть дієслова в першій особі однини, виявляючи чергування приголосних. Наприклад: розвозити – розвожу.

Народити, узгодити, закрутити, зарядити, скосити, скрутити, розграфити, загородити, намостити, запросити, спекти, завітчати, заправити, розбити, розпорошити, засудити, виїздити, виробити.

Завдання високого (творчого рівня)

*Складіть діалог (полілог) на тему „Мовлення – це мова в роботі”. Використайте в ньому теоретичний матеріал, поданий вище, і побудуйте текст у вигляді запитань і відповідей на практичному занятті.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Якими є роль і значення мови в суспільному житті?
2. Розкрийте поняття „національна мова”.
3. Розкрийте поняття „літературна мова”.
4. Розкрийте поняття „мова”, „мовлення”, „спілкування”, „мовленнева діяльність”.
5. Які форми спілкування Вам відомі?

6. Коли знак м'якшення ставиться в словах?
7. Коли знак м'якшення в словах не ставиться?
8. Коли в словах ставиться апостроф?
9. Наведіть приклади слів, у яких апостроф не вживається.
10. Назвіть основні функції мови.
11. Розкрийте особливості таких функцій мови, як: комунікативна, ідентифікаційна, експресивна, гносеологічна, мислетворча, естетична, культуросна, номінативна.
12. Дайте визначення поняттю „професійне мовлення”.
13. Назвіть складові професійної мовнокомунікативної компетенції.
14. Назвіть основні випадки чергування приголосних в українській мові.
15. Назвіть основні випадки, коли відбувається спрощення в групах приголосних.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2-3

Мовні норми. Основи культури української мови

1. Мовні норми: орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні.
2. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
3. Комунікативні ознаки культури мови. Орфоепічна правильність. Граматична правильність. Точність мовлення. Логічність мовлення. Багатство і різноманітність мовлення. Чистота мовлення. Доречність мовлення. Виразність мовлення.
4. Комунікативна професіограма фахівця.
5. Словники у професійному мовленні.
6. Типи словників. Фахові словники.
7. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.

Правопис: правопис прізвищ та географічних назв іншомовного та слов'янського походження; подвоєння та подовження приголосних, правопис префіксів, правопис суфіксів.

Ключові слова: мовні норми, орфоепічні норми, лексичні норми, граматичні норми, стилістичні норми, орфографічні норми, пунктуаційні ознаки культури мовлення, орфоепічна правильність, граматична правильність, точність мовлення, логічність мовлення, багатство і різноманітність мовлення, чистота мовлення, доречність мовлення, виразність мовлення. Словники, типи словників, лінгвістичні словники, енциклопедичні словники, роль словників, правопис префіксів.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити особливості й вивчити основні мовні норми української мови, зокрема, орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні, орфографічні пунктуаційні норми; визначити особливості правопису прізвищ та географічних назв іншомовного та слов'янського походження; визначити роль мови й культури мовлення вжитті професійного комунікатора, розкрити основні комунікативні ознаки культури мови, зокрема, орфоепічну та граматичну правильність, точність, логічність, багатство і різноманітність, чистота, доречність, виразність мовлення. Розглянути основні типи словників, познайомитись з фаховими психологічними словниками, визначити їх роль у професійному мовленні й у підвищенні мовленнєвої культури.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Під час вивчення теми докладно розгляньте всі мовні норми, законспекуйте основні правила кожної норми, запам'ятайте їх; вивчіть особливості правопису прізвищ та географічних назв іншомовного та слов'янського походження, для полегшення запам'ятовування укладіть таблицю їх правопису; докладно опрацюйте теоретичні питання теми; коротко законспекуйте складові комунікативної ознаки культури мови, зокрема, орфоепічну та граматичну правильність, точність, логічність, багатство і різноманітність, чистота, доречність, виразність мовлення; виконайте практичні завдання, не забувайте виконувати завдання в зошитах, укладіть комунікативну професіограму фахівця. Коротко розкрийте зміст теоретичних питань, познайомтесь з основними словниками лінгвістичними та

енциклопедичними, виконайте практичні завдання до теми; вивчіть правопис префіксів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Заповніть таблицю

Норми української літературної мови

Назви норми	Що регулюють норми
Орфоепічні норми	
Лексичні норми	
Граматичні норми	
Стилістичні норми	
Орфографічні норми	
Пунктуаційні норми	

2. Випишіть з тексту приклади норм (лексичних, граматичних, стилістичних, орфографічних, пунктуаційних), усно наведіть приклади орфоепічних норм.

Соціальна адаптація – це процес активного пристосування індивіда до зміненого середовища за допомогою різних засобів. В умовах нестабільного соціально-економічного статусу суспільства проблеми соціальної адаптації мають важливе значення. Це пов'язане з тим, що соціальна адаптація особистості має дві форми: активну, коли індивід прагне вплинути на середовище, змінити його, тобто активно входить у процес соціалізації, і пасивну, коли він вступає у взаємодію з середовищем, не прагне змінити його, визнати панівні у ньому норми, оцінки, засоби діяльності. Показником низької соціальної адаптації є перехід в інше соціальне середовище, аномалії (різні види порушень у ціннісно-нормативній системі суспільства), відхилення в поведінці.

Психологічна адаптація та соціальна адаптація перебувають у взаємозалежності. Психологічна адаптація як соціально зумовлена суспільним характером змін та людської свідомості психіки, що викликають її у свою чергу шляхом формування цілей і програм, впливає на ефективність адаптивної діяльності емоційного забарвлення. Без психологічної адаптації, що спонукає людину до адаптивної

діяльності, яка немовби "дає старт" соціальній адаптації, остання була б просто неможлива.

На характері розвитку соціальної адаптації позначаються індивідуальні психічні можливості (мислення, увага, пам'ять, почуття); характеристики темпераменту (інтенсивність, темп реакції, ригідність, пластичність); риси характеру особистості (зацікавленість, відповідальність, комунікабельність, працелюбність, лідерство).

Проте не можна переоцінювати вплив психіки на соціальну адаптацію людини, оскільки причини, що породжують соціальну адаптацію і визначають її сутність, у соціальній сфері.

Процес соціальної адаптації безперервний через те, що в довкіллі постійно відбуваються зміни соціальної дійсності, які, безперечно, потребують нових способів пристосування індивіда. Соціальна адаптація здійснюється з різною мірою інтенсивності. Періоди підвищеної адаптивної інтенсивності можна співвідносити з пожвавленням соціальної діяльності суспільства, і навпаки, уповільнення явищ соціальної трансформації зменшує інтенсивність соціального пристосування індивіда.

Важливим компонентом соціальної адаптації є узгодженість оцінок, особистісних можливостей і домагань індивіда з цілями, цінностями соціального середовища. Значну роль у процесі соціальної адаптації відіграє адаптаційний потенціал людини. Це ступінь можливостей особистості включитися у нові умови соціального середовища, а також ті, що перебувають у постійних змінах. Він пов'язаний з адаптивною підготовкою особистості, тобто тими вміннями і навичками пристосування, які індивід набуває у процесі життєдіяльності.

Соціальна адаптація виступає у двох формах: активній і пасивній. За активної форми індивід прагне енергійно взаємодіяти з середовищем, впливати на його розвиток та зміни, долати труднощі й перепони, вдосконалювати суспільні процеси (З підручника).

3. Перекладіть словосполучення українською мовою.

Следующий за мной мужчина. На следующее десятилетие. Следующий день. Запомните следующее. Приметы следующие. Следующий номер журнала. Следующие правила. Преследовавший его. Следовать по маршруту. Следующая станция. Следующий параграф. Следующий будет отвечать.

4. Знайдіть помилки у словосполученнях, виправте їх. Доведіть правильність виправлень.

Моя автобіографія; саме найдоцільніше слово; взаємно допомагати один одному; у січні місяці 2002 року; зобразити образ; передовий авангард; за чотири години часу; молодий юнак, молодь і студенти; на слідуочий день; відтворити у своїх творах; організувати організацію молоді.

5. Прочитайте слова, а потім запишіть у дві колонки зліва – з літерою *з*, а справа – з *г*. Перевірте вимову слів за орфоепічним словником.

Гайок, галас, гава, *гандж*, галицький, ганьба, гигнути, гирлига, *галаган*, ґрунт, гіркий, гість, генерал, гудзик, гуля, гедзь, годен, година, глухий, глей, гніт, *грати*, грати, гречний, грецький, гриміти, гатунок.

З'ясуйте значення виділених слів, складіть з ними речення.

6. Прочитайте речення, дотримуючись орфоепічних норм української мови. Поясніть вимову звуків, позначених літерами *дж*, *дз*.

1. Земля віддала людям, що могла віддати, і, чи то з жалю до себе, чи з жалю до людей, заплакала осінньою сльозою і неспокійно ввійшла в зимовий сон. 2. Ох як люто, на шаленій коловерті вітрів, зачинався цей сон: спочатку вітровіям і сніговиці хотілося підважити, вирвати з насиджених місць перелякані хати, розметати золото скірт і вдарити на сполох співучою міддю дзвонів. 3. А потім вони (вітри) втихомирились, поскочувались, прищулились у яругах, і тепер люди по коліна бредуть у снігу, що вечорами шеретує крихти срібла та виколихує блакитні дими й волошкове цвітіння (*За М. Стельмахом*).

7. Випишіть із тлумачного словника української мови та запам'ятайте всі можливі значення слів.

Складіть по одному реченню з кожним словом. Укладені речення.

Відноситися. Власник. Випливати. Добрий. Питання. Значення. З'явитися. Голос. Край. Чорний. Пара. Шар.

8. Користуючись орфоепічним словником, у поданих словах поставте наголос.

Адже, бажаний, ознака, близький, болітце, *вивершений*, вимова, каталог, вітрище, в цілому, вогкий, сільськогосподарський, дихання, завдання, одинадцять, дрова, другий, *здійснений*, косий, навскоси, помаленьку, сімдесят, *ціпильно*, чотирнадцять, шасі, помилка, завжди, разом, *світанковий*.

З виділеними словами складіть речення.

9. Утворіть, де можливо, дві числові форми іменників. Чому деякі іменники мають лише одну числову форму? Обґрунтуйте іншими прикладами.

Кисень, вода, камінь, радість, колосся, блакить, Україна, птахи, жнива, вовк, оповідання, дівтора, площа, пісок, масло, хліб, пшениця, сталь, переконання, солодощі, радощі, студентство, молодь, ножиці, золото, молоко.

Правопис:

Заповніть таблицю 1.

Таблиця 1

Літера укр. алфавіту	Іншомовний відповідник	У якому місці знаходиться	Приклади
Е, е			
И, і, ї			

Знайдіть і відпрацюйте систему правил, якими обґрунтовується подвоєння приголосних у запропонованих групах слів:

– волосся, рілля, навмання, бовваніти, знання, бездоріжжя;

– беззахисний, відділити, юннат, причинний, туманний.

Підкресліть слова, які є винятком із правила: розкішню, Керчю, тінню, міддю, жовчю, радістю, сумішню,

попада, знаряддя, священник, буття, щастя, кутя, рілля, статей, гілля.

На місці крапок поставте пропущені літери *е, є, и, і*, користуючись правилами правопису суфіксів іменників.

Всяч..на, велич..на, печ..во. город..на, струж..чка, бат..чко, множ..на, мереж..во, вул..чка, галяв..на, сит..чко, горл..чка, горл..чко.

Напишіть невелику творчу роботу (біля 20 речень), використавши декілька словосполучень: оранжеві квіти, кизиліві кущі, ситцеве плаття, травневий день, променеве тепло, бузкові грона.

Завдання високого (творчого рівня)

*Доберіть по 10 прикладів порушення кожної норми української літературної мови.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Як ви розумієте унормованість літературної мови?
2. Якими нормами регулюється усне літературне мовлення?
3. Які норми властиві писемному літературному мовленню?
4. Чому не можна порушувати літературну норму?
5. Назвіть основні правила правопису прізвищ та географічних назв іншомовного та слов'янського походження.
6. Розкрийте поняття „культура мовлення”.
7. Яку роль відіграє мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
8. Назвіть основні ознаки культури мовлення.
9. Наведіть приклади орфоепічної правильності.
10. Що таке граматична правильність мови.
11. Розкрийте основні складові точності й логічності мовлення.
12. Від чого залежить, на вашу думку, багатство і різноманітність мовлення.
13. Що містять у собі поняття „чистота”, „доречність”, „виразність” мовлення.

14. Наведіть приклади, у яких відбувається подовження та подвоєння приголосних.
15. Назвіть основні типи словників.
16. Для чого використовують словники у професійному мовленні?
17. Які професійні соціально-педагогічні словники вам відомі?
18. Якими словниками необхідно користуватися для з'ясування значення професійних термінів?
19. Які словники необхідно використовувати для з'ясування правопису сумнівних слів у слові?
20. Назвіть основні правила правопису префіксів. Наведіть приклади.
21. Що входить у поняття мовленнєвий етикет.
22. Назвіть стандартні етикетні ситуації.
23. Наведіть приклади парадигми основних мовних формул.
24. У яких випадках уживається суфікс -иво(о)?
25. Як розрізнити, коли у суфіксах -еньк-, -оньк- пишеться літера е, а коли о?
26. Які суфікси використовуються під час творення чоловічих і жіночих імен по батькові?
27. За яким правилом розрізняють написання прикметникових суфіксів -ичн(ий), -ічн(ий), -їчн(ий)?
28. Яке правило правопису суфіксів прикметників пов'язане з літерами д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема 2. Основи культури української мови

1. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
2. Комунікативні ознаки культури мови. Орфоепічна правильність. Граматична правильність. Точність мовлення. Логічність мовлення. Багатство і

різноманітність мовлення. Чистота мовлення. Доречність мовлення. Виразність мовлення.

3. Комуникативна професіограма фахівця.

Правопис: подвоєння та подовження приголосних

Ключові слова: культура мовлення, ознаки культури мовлення, орфоепічна правильність, граматична правильність, точність мовлення, логічність мовлення, багатство і різноманітність мовлення, чистота мовлення, доречність мовлення, виразність мовлення.

Мета й завдання вивчення теми: визначити роль мови й культури мовлення вжитті професійного комунікатора, розкрити основні комуникативні ознаки культури мови, зокрема, орфоепічну та граматичну правильність, точність, логічність, багатство і різноманітність, чистота, доречність, виразність мовлення.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

докладно опрацюйте теоретичні питання теми; коротко законспектуйте складові комуникативної ознаки культури мови, зокрема, орфоепічну та граматичну правильність, точність, логічність, багатство і різноманітність, чистота, доречність, виразність мовлення; виконайте практичні завдання, не забувайте виконувати завдання в зошитах, укладіть комуникативну професіограму фахівця.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. **Доберіть заголовок і перекажіть текст, доповнивши своїми міркуваннями про мову. Чи можна його назвати змістовним? Чого не вистачає для повноти змісту? Виправте цей недолік, дібравши закінчення тексту відповідно до його заголовка.**

Мова має два потужні крила, які дають їй повнокровне життя, океан слів і граматику. Океан слів – це безмежжя, незліченність, найтісніший зв'язок із життям суспільства, найчутливіший нерв, найшвидша змінюваність, схильність до необмеженого поповнення. Він – велетенське громадя, складники якого жодна людина не спроможна полічити (*І. Вихованець*).

2. Знайдіть помилки у словосполученнях, виправте їх. Доведіть правильність виправлень.

Моя автобіографія; саме найдоцільніше слово; взаємно допомагати один одному; у січні місяці 2002 року; зобразити образ; передовий авангард; за чотири години часу; молодий юнак, молодь і студенти; на слідуючий день; відтворити у своїх творах; організувати організацію молоді.

3. Доберіть текст професійного спрямування (біля 100 слів). Підготуйтеся до орфоепічно правильного читання.

4. Запишіть слова. Поставте наголоси. Поясніть вимову голосних звуків. Перевірте за орфоепічним словником.

Вересень, вимете, випишіть, *пелюстковий, серпанковий*, лексика, сонечко, швидкий, веселка, легкий, ділитися, картина, вулицею, берізка, примерзлий, оселедець, література, кожух, собі, зозуля, веретено, решето.

Які особливості наголошення виділених слів?

5. Прочитайте слова, а потім запишіть у дві колонки зліва – з літерою *з*, а справа – з *г*. Перевірте вимову слів за орфоепічним словником.

Гайок, галас, гава, *гандж*, галицький, ганьба, гигнути, гирлига, *талаган*, ґрунт, гіркий, гість, генерал, гудзик, гуля, гедзь, годен, година, глухий, глей, гніт, *грати*, грати, гречний, грецький, гриміти, гатунок.

З'ясуйте значення виділених слів, складіть з ними речення.

6. Прочитайте речення, дотримуючись орфоепічних норм української мови. Поясніть вимову звуків, позначених літерами *дж*, *дз*.

1. Земля віддала людям, що могла віддати, і, чи то з жалю до себе, чи з жалю до людей, заплакала осінньою сльозою і неспокійно ввійшла в зимовий сон. 2. Ох як люто, на шаленій коловерті вітрів, зачинався цей сон: спочатку вітровіям і сніговиці хотілося підважити, вирвати з насаджених місць перелякані хати, розметати золото скирт і вдарити на сполох співучою міддю дзвонів. 3. А потім вони (вітри) втихомирились, поскочувались, прищулились у

яругах, і тепер люди по коліна бредуть у снігу, що вечорами шеретує крихти срібла та виколихує блакитні дими й волошкове цвітіння (*За М. Стельмахом*).

7. Прочитайте текст, правильно вимовляючи губні й шиплячі приголосні звуки. Зверніть увагу на пом'якшену вимову цих звуків. Поясніть причини такої вимови.

Ніжна душа нашого народу бринить у слові. Слово, оповите любов'ю, вигране вічністю, заходить у серце і настроює струни ніжності. З ніжної душі – слово ніжне і запашне, як розпростерта у світ неперевершена українська пісня. Дивиться мудрими очима вічності й промовляє до нас зелен-травою, яблуневою весною, червоним осіннім зойком клена і ніжністю слова. Слово ніжне будить у нас людину, слово ніжне освячене любов'ю до найдорожчого на землі, слово ніжне сходить зорею і яскравіє, доки людина живе для добра, доки мудрість і праця квітчають землю, доки живе в людині жага творення...

Людина опоетизовує найдорожче, увічне його у слові. Вона хоче словом сказати всьому світові про свої найглибші почуття і зоряні мрії. Людина вибудувала з минулого в прийдешнє золотий міст, яким спішають у серця посланці людяності і любові – викупані у пелюстках квіту і в пробуджених росяного ранку слова (*І. Вихованець*).

Які почуття викликає текст?

8. Дотримуючись орфоепічних норм української мови, прочитайте речення і зверніть увагу на вимову звука [ц]. Як він вимовляється: на початку складу; в кінці складу і слова?

1. Кождий нарід, хоть би дикий, любить свій родимий край, любить отцівські язика, свою мову і звичай (*А. Могильницький*). 2. Діалект, а ми його надишем міццю духу і огнем любови і нестерпний слід його запишем самостійно між культурні мови (*І. Франко*). 3. Он калина розцвілася, уквітчалась білим, попід нею простелився зелененький килим (*А. Кримський*). 4. Ні! В кім думка прагне слова, хто в майбутнім хоче жить, той всім серцем закричить: „В рідній школі рідна мова!” (*О. Олесь*). 5. Сиділи ми в

садку, там саме зацвітало і сипався з каштанів білий цвіт (*Леся Українка*). 6. Творець творця! Владики пурпурові перед тобою меркнуть, як зола. Та й вічність би себе не осягла, аби її ти не осяг у слові! (*Б. Олійник*). 7. Страшні слова, коли вони мовчать, коли вони зненацька причаїлись (*Л. Костенко*). 8. Ти зрікся мови рідної. Твій дух на милицях жадає танцювати (*Д. Павличко*).

З'ясуйте смисл двох останніх речень. У чому їх сила і правда?

Правопис:

Знайдіть і відпрацюйте систему правил, якими обґрунтовується подвоєння приголосних у запропонованих групах слів:

– волосся, рілля, навмання, бовваніти, знання, бездоріжжя;

– беззахисний, відділити, юннат, причинний, туманний.

Підкресліть слова, які є винятком із правила: розкішню, Керчю, тінню, міддю, жовцю, радістю, сумішню, попада, зняряддя, священник, буття, щастя, кутя, рілля, статей, гілля.

Завдання високого (творчого рівня)

*Укладіть комунікативну професіограму за своєю спеціальністю (соціального педагога, психолога, корекційного педагога).

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте поняття „культура мовлення”.
2. Яку роль відіграє мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
3. Назвіть основні ознаки культури мовлення.
4. Наведіть приклади орфоепічної правильності.
5. Що таке граматична правильність мови.
6. Розкрийте основні складові точності й логічності мовлення.
7. Від чого залежить, на вашу думку, багатство і різноманітність мовлення.
8. Що містять у собі поняття „чистота”, „доречність”, „виразність” мовлення.

9. Наведіть приклади, у яких відбувається подовження та подвоєння приголосних.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема 2. Основи культури української мови

1. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет.
2. Стандартні етикетні ситуації (звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент, згода).
3. Парадигма мовних формул.

Правопис: правопис суфіксів.

Ключові слова: мовний етикет, мовленнєвий етикет, спілкувальний етикет, етикетні ситуації, звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент, згода, мовні формули, парадигма мовних формул.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити особливості мовного, мовленнєвого, спілкувального етикету; представити стандартні етикетні ситуації: звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент, згода; вивчити парадигми основних мовних формул привітання, прощання, вибачення тощо.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

вивчаючи тему особливу увагу зверніть на стандартні етикетні ситуації: звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент, згода, випишіть парадигми основних мовних формул, вивчіть правила правопису суфіксів; виконайте практичні заняття до теми.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Запишіть усі можливі формули вітання та прощання з близькими і малознайомими людьми. Поясніть різницю між цими виразами.

2. Прочитайте тексти. Поміркуйте, які засоби мовного етикету тут використано. Доведіть їх доцільність.

Ми добре з вами знаємо чудесний звичай нашого народу, коли, проходячи вулицею в найглухішому селі, один одного обов'язково привітає:

– Здорові були!

На відповідь:

– Драстуйте!

І то не обов'язково треба бути знайомими один одному, ні! Це такий собі всенародний, сказати би, звичай, що знаменує собою повагу громадян один до одного.

Це – пошана, це любов не тільки до свого земляка, гордість, що він твій земляк, а це самогордість і самолюбов, що ти маєш за щастя мати такого земляка і що є щаслива нагода його привітати.

Поміркуйте, з ким окрім земляків і друзів іще необхідно вітатися. Чи бувають випадки, коли привітання може бути недоречним?

3. Прочитайте тексти. Поміркуйте, які засоби мовного етикету тут порушено. Виправте їх.

* * *

Згідно даних мобільних операторів, серед вітальних новорічних СМС з великим відривом лідирує наступна: “Дякую! А хто це?”.

* * *

Випадок з життя:

– Чого не спиш?.. Ей, баран!

– Баран в університеті, за комп'ютером – батьки.

– Ой!

* * *

– Так, шановні студенти, сьогодні ми будемо писати контрольну роботу.

– А калькулятором можна буде користуватися?

– Можна.

– А логарифмічними таблицями?

– Можна!

– Запишіть тему контрольної: „Історія становлення Галицько-Волинського князівства”.

* * *

Привіт, як справи

1: Привіт, як справи?

2: +

1: В універ підеш сьогодні?

2: -

1: Тебе ж відрахують!

2: =

1: Ти з калькулятора в асьці сидиш, чи що??? (з Інтернету)

4. Прочитайте прислів'я. Сформулюйте за їх змістом правила мовного етикету.

1. Бережи хліб на обід, а слово на відповідь. 2. Краще мовчати, ніж брехати. 3. Дав слово – дотримай його. 4. Не хочеш почути дурних слів, не кажи їх сам. 5. Що маєш казати, то наперед обміркуй. 6. Хліб-сінь їж, а правду ріж. 7. Треба знати, де що сказати. 8. Ласкаве слово – як день ясний. 9. Погане слово проковтні. 10. Усякому слову свій час.

Правопис:

На місці крапок поставте пропущені літери *е, є, и, і*, користуючись правилами правопису суфіксів іменників.

Всяч..на, велич..на, печ..во. город..на, струж..чка, бат..чко, множ..на, мереж..во, вул..чка, галяв..на, сит..чко, горл..чка, горл..чко.

Напишіть невелику творчу роботу (біля 20 речень), використавши декілька словосполучень: оранжеві квіти, кизиліві кущі, ситцеве плаття, травневий день, променеве тепло, бузкові грона.

Завдання високого (творчого рівня)

*Складіть діалог на тему „Зустріч друзів після канікул” (8–10 речень). Підготуйтеся з напарником до розігрування цього діалогу.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Що входить у поняття мовленнєвий етикет.
2. Назвіть стандартні етикетні ситуації.
3. Наведіть приклади парадигми основних мовних формул.
4. У яких випадках уживається суфікс -иво(о)?
5. Як розрізнити, коли у суфіксах -еньк-, -оньк- пишеться літера е, а коли о?

6. Які суфікси використовуються під час творення чоловічих і жіночих імен по батькові?

7. За яким правилом розрізняють написання прикметникових суфіксів -ичн(ий), -ічн(ий), -їчн(ий)?

8. Яке правило правопису суфіксів прикметників пов'язане з літерами д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема 3. Стилї сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні

1. Функціональні стилї української мови та сфера їх застосування.

2. Основні ознаки функціональних стилів: наукового, розмовного, публіцистичного, ділового, художнього, епістолярного, конфесійного.

Правопис: уживання великої літери

Ключові слова: стиль, функціональні стилї, науковий стиль, розмовний стиль, публіцистичний стиль, офіційно-діловий стиль, художній стиль, епістолярний стиль, конфесійний стиль.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити основні характеристики функціональних стилів української мови, зокрема, наукового, розмовного, публіцистичного, офіційно-ділового, художнього, епістолярного, конфесійного.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Вивчаючи тему, коротко розкрийте теоретичні питання теми, зверніть особливу увагу на основне призначення, ознаки, основні мовні засоби кожного стилів, не забувайте про підстилї, виконайте практичні завдання до теми; вивчіть правила вживання великої літери.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Заповніть таблицю

Функціональні стилї сучасної української літературної мови

Назва стилю	Основне призначення	Основні ознаки	Основні мовні засоби	Сфера призначення	Підстилі
Науковий					
Розмовний					
Публіцистичний					
Офіційно-діловий					
Художній					
Епістолярний					
Конфесійний					

2. Установіть, зразком якого функціонального стилю є поданий уривок. Схарактеризуйте лексико-семантичні та стилістико-граматичні особливості тексту, заповніть таблицю.

Стиль, підстиль, жанр	Основна функція	Сфера вживання	Мовні особливості						
			Лексика (записати)			Синтаксис (вказати кількість)			
			Загально-вживані слова	Терміни	Іншомовні слова	Прості речення	Прості ускладнені	Складні речення	

Дидактика – галузь педагогіки, яка досліджує теорію освіти і навчання.

Дидактичні знання допомагають знайти відповідь на найважливіші питання будь-якої системи освіти: для чого, кого і як навчати.

Дидактика як наука описує існуючі системи навчання, досліджує навчальний процес з метою його вдосконалення, розвиває нові ідеї, впливає на педагогічний процес. Отже, це – теоретична і нормативно-прикладна наука. Як теоретична наука вона вивчає реальний педагогічний процес, устанавлює

певні факти, зв'язки, залежності, закономірності, прогнозує наслідки навчальної діяльності, моделює експеримент. Теоретичні знання – не „мертвий капітал”. Вони повертаються до практики у вигляді висновків і рекомендацій, які є підставою для визначення змісту, вибору методів навчання, організації керівництва навчальною діяльністю учнів тощо.

Таким чином, дидактика як наука має пояснювальну, перетворюючу і нормативно-прикладну функції.

У різні періоди розвитку людства із зміною суспільних потреб виникали різні системи навчання, одні дидактичні ідеї змінювались іншими. Все, що витримало випробування часом, тією чи іншою мірою відображає в згорнутому вигляді сучасна дидактика [Савченко О. Я. Дидактика початкової школи. Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Я. Савченко. – К. : Абрис. – С. 7–8.].

2. Проаналізуйте текст з погляду: а) мети його укладання; б) сфери використання; в) форми реалізації; г) мовних особливостей.

Ректорові ЛНУ
проф. Савченку С.В.
Петренка
Максима Анатолійовича,
який проживає за адресою:
м. Луганськ, вул. 50 років
Жовтня, 33
тел. 54-55-64

Заява

Прошу допустити до участі у вступних випробуваннях щодо зарахування на денну форму навчання на місця державного замовлення освітньо-кваліфікаційного рівня „бакалавр” за напрямом підготовки „Початкова освіта” Інституту педагогіки і психології.

До заяви додаю:

- 1) документ державного зразка про освіту, на основі якого здійснюється вступ, і додаток до нього;
- 2) медичну довідку за формою 086-у;
- 3) шість кольорових фотокарток розміром 3x4 см;

- 4) ксерокопію довідки ДПА про присвоєння ідентифікаційного номера;
- 5) ксерокопію першої сторінки паспорта.

10.07.10

Особистий підпис

3. Визначте стиль тексту, назвіть основні мовні ознаки стилю: лексичні, синтаксичні тощо.

Невимовно прекрасною була пора косовиці. Але не для тих, хто з ранку до вечора видзвонював мантачкою об затуплену косу, хто невтомно розмахував руками – і раз, і два! – нагортав ліворуч від себе високого покоса, тягав на поясі важкеньку кушку з водою, проливав солоний липкий піт, бо навіть витерти його не мав часу – задні натискали на передніх, вкошувались у самі п'яти.

І все ж навіть ті, хто обливався на косовиці потом, любили цю стомлюючу, але красиву роботу. Любили луговий простір, що кликав уперед, трави густі й високі, пахощі ні з чим незрівнянні, голоси тривожні деркачів і перепелів, дзижчання обездолених джмелів, дзвін бджоли, що спішила поперед косаря зібрати нектар з квітів.

Косовиця – то справжня розкіш для дівчорі. Мені здається, що ніщо, жодна з трудових людських справ, які спостерігаються в дитинстві, не запам'ятовуються так на все життя, як робота на луках.

4. Проаналізуйте речення щодо правильності вживання слів, поясніть характер допущених помилок.

1. По цих питаннях була прийнята постанова районного комітету народного контролю з вказівкою термінів виконання недоліків. 2. Злочинні дії засудженого були сполучені із зломом дверей. 3. Петро Іванович знаходиться зараз у стані відрадження. 4. Керівники понесли суворі стягнення за виконання державних планів. 5. Службові документи т. Олексів Марії Петрівни замінити на Петрунько у зв'язку з виходом в брак. 6. Пам'ятайте, що дотримання правил користування газовим приладами є запорукою нещасних випадків.

5. Перекладіть вирази українською мовою, уникаючи калькування.

В двух словах, в конце концов, в порядке исключения, в противном случае, ввести закон в силу, ввести запрет (на что-либо), вы правы, вынести благодарность, выписка из протокола, денежные средства, добиваться расположения, заказное письмо, зайти в тупик, круглый год, на мой взгляд, на протяжении года, на ступень выше, наносить вред, приступаем к обсуждению, текучесть кадров, сеть предприятий, ужесточить требования.

Правопис:

Ситуативне завдання.

Уявіть перед собою групу студентів, яким необхідно пояснити тему правопис великої літери в уособлених назвах. На яких моментах Ви б зупинилися докладно? Які б приклади Ви навели? Укладіть план пояснення в зошиті.

Запишіть адміністративно-політичні назви України (10–15 прикладів). Звіртеся із правилом.

Напишіть словосполучення, вживаючи велику чи малу літеру. Звертайтеся до правила.

Особливості мови (Л/л) ...убенщини, (Н/н) ...ижне (П/п) ...одніпов'я, (Н/н) ...ижня (С/с) ...аксонія, (П/п) ..івнічне (П/п) ..ричорномор'я, жителі (П/п) ...обужзя, (П/п) ...рутсько-(Д/д)...унайське (М/м)...ежиріччя.

Розшифруйте складноскорочені слова:

АТС, СБУ, ЦРУ, НЛО.

Запишіть подані словосполучення у вигляді абревіатур:

Національний банк України, Організація об'єднаних націй, професійно-технічне училище, Міністерство охорони здоров'я, Міністерство надзвичайних ситуацій.

Завдання високого (творчого рівня)

* Доберіть приклади текстів різних типів (кожен близько 70–100 слів).

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Пригадайте і назвіть основні функціональні стилі української мови.

2. Назвіть основні ознаки кожного функціонального стилю.

3. Сформулюйте основний принцип уживання великої літери у власних назвах посад, звань, установ, організацій.

4. Як би Ви пояснили особливості правопису великої літери в адміністративно-політичних назвах?

5. Згадайте й назвіть виключення з правопису великої літери в історичних назвах.

6. Які особливості правопису великої літери у складноскорочених назвах Ви можете назвати?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності

1. Поняття „текст”.

2. Основні ознаки тексту (зв’язність, цілісність, членованість, лінійність, інформативність, завершеність).

3. Тема й основна думка тексту.

4. „Дане” й „нове” в тексті.

5. Спосіб зв’язку речень в тексті.

6. Текст-опис.

7. Текст-міркування.

8. Текст-роздум.

9. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.

Правопис: поняття милозвучності, відмінювання іменників.

Ключові слова: текст, ознаки тексту, зв’язність, цілісність, членованість, лінійність, інформативність, завершеність, тема тексту, основна думка тексту, „дане”, „нове”, зв’язок речень, опис, міркування, розповідь.

Мета й завдання вивчення теми: пригадати основні ознаки тексту, з’ясувати поняття текст, тема й основна думка тексту, „дане” й „нове” в тексті, способи зв’язку речень в тексті. Розкрити особливості кожного типу тексту, зокрема, тексту-опису, тексту-міркування, тексту-роздуму; показати роль тексту в реалізації мовнопрофесійної діяльності.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Вивчаючи тему, особливу увагу зверніть на визначення основних понять, докладно розкрийте особливості кожного типу тексту. Виконайте практичні завдання до теми. Особливу увагу зверніть на питання правопису відмінкових закінчень іменників.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Порівняйте обидва тексти. Що спільного в них, і чим вони відрізняються? Визначте: а) тип мовлення; б) тему тексту.

1. Стоїть Курінь, старіє. Мох на ньому послався, жовтий і зелений, бур'яни довкола розкошують, не кошені, є толочені: полин і вівсюг, ковила й молочай, горошок деревій... А на самому верху Куреневого тополена росте – залетіло звідкись іще зернятком.

2. Степ уже вибрався у вечорову просинь. Спершу вона, як вода, вступила у видолінки, стала у полинових кущах та побіля них, а далечінь була вже синя. А за нею генген крайнеба червоніла сонячна заграва та вітерець ледве чутно дихав (*З тв. Григора Тютюнника*).

2. Доберіть заголовок до тексту, визначивши його тему. Порівняйте свій заголовок з тими, що дібрали одногрупники. Яка з назв найбільш удала, найточніше відображає тему тексту?

Скресла, розламавши льоди бурхливими весняними водами, завжди гомінлива річка Рибниця. Скресла, як скресає кожної весни, щоб повести талі води з далеких і близьких стрімчаків ген на доли. Налетіли в гори теплі вітри, щоб розворушити їх сувору задуму, розбудити приспану холодною зимою зелень. Вітри принесли на своїх легких крилах весну. А вона по-особливому стукає в людські серця, немов оновлює сили, кличе до дії, розворушує почуття й уяву. Напевно найвідчутніший її вплив на людину творчої праці (*М. Яновський*).

Доберіть синоніми до слів скресати, стрімчак, задума і складіть із ними речення.

3. З поданих нижче тем виберіть широку, в яку б входили інші, вужчі теми.

1. Осінній листопад. 2. Восени на річці. 3. Осінній ранок у гаю. 4. Останні осінні квіти. 5. Моя берізка пізньої осені. 6. Осінь прийшла в наші краї.

Побудуйте розповідь „Золота осінь”, використовуючи подані вище речення як сюжетну канву.

4. Визначте тему твору учня 5 класу. Доберіть заголовок. Який недолік в оформленні твору ви помітили? Розчленуйте тему на підтеми, визначте межі абзаців.

У нас дома є маленький собачка Пушок Це біленьке кучеряве щеня завбільшки з велику рукавицю. Пушок – жваве і допитливе створіння на коротеньких ніжках. Одного разу ми з ним вийшли на прогулянку. На дитячому майданчику було багато дітей. Вони розглядали великого жука-рогача, якого знайшов один з хлопчиків. Жук сидів на дні консервної банки і грізно ворухив вусами-рогами. Пушкові дуже хотілося познайомитися з жуком, але, очевидно, він ніяк не наважувався. Щеня декілька разів обійшло навколо банки, привітно помахало хвостиком. Нарешті сунуло до неї свою мордочку. Жук учепився Пушкові за носа. Через мить щеня клубочком покотилося в одну сторону, а жук – в іншу. Діти сміялися з дурненького Пушка, а мені було від душі жаль його: адже Пушок ще зовсім маленький!

Визначте основну думку тексту.

5. Прочитайте тексти. Знайдіть в них „дане” і „нове”. З'ясуйте, яким способом – послідовним чи паралельним – пов'язані речення в кожному тексті.

I. Він (дід) був наш добрий дух лугу і риби. Гриби й ягоди збирав він у лісі краще за нас всіх і розмовляв з кінями, з телятами, з травами, з старою грушею і дубом – з усім живим, що росло і рухалось навколо.

А коли ми ото часом наловимо волоком чи топчійкою риби і принесемо до куреня, він, усміхаючись, довірливо хитав головою і промовляв з почуттям тонкого жалю і примиренності з бігом часу.

II. До чого ж гарно й весело було в нашому городі! Ото як вийти з сіней та подивитись навколо – геть чисто все

зелене та буйне. А сад було як зацвіте весною! А що робилось на початку літа – огірки цвітуть, гарбузи цвітуть, картопля цвіте. Цвіте малина, смородина, тютюн, квасоля. А соняшника, а маку, буряків, лободи, кропу, моркви! Чого тільки не насадить наша невгамовна мати (з *тв. О. Довженка*).

6. Переставте речення так, щоб вони становили текст. Запишіть утворене висловлювання. Визначте структурні частини в змодельованому тексті: зачин – розвиток думки – кінцівка (висновок).

1. По суті, і все становлення його наукової творчості проходило в Україні, і далі теж було пов'язано з Україною. 2. Недаремно він називав Київ своїм улюбленим містом, прирівнюючи до нього лише Париж. 3. Народившись 1909 року у Нижньому Новгороді в Росії, після того як батьки переїхали на українську Полтавщину, він усе життя вважав себе українцем, мав відповідний запис у паспорті і носив вишиванки. 4. Людина-парадокс... 5. В тяжкі для України часи, коли почали знищувати українську інтелігенцію, а українські книги горіли, – визнав себе українцем і вважав себе ним усе своє життя. 6. Таким був один із найвизначніших українських науковців ХХ століття, засновник Інституту теоретичної фізики Академії наук України, який зараз носить його ім'я – Микола Боголюбов. 7. У Миколи Миколайовича було дві батьківщини – Росія і Україна і дві рідні мови – російська та українська.

7. Прочитайте текст. Визначте його тип, тему й основну думку.

Київ – столиця України

Київ... Скільки таємничої чарівності в цьому слові! У ньому – відгомін тисячоліть... згадується легенда про його засновників – Кия, Щека, Хорива та їхню сестру – Либідь. Тепер лише назви київських гір – Щековиця та Хоривиця – нагадують про них. Іменем старшого брата Кия названо спочатку городище, а потім – славен Київ-град, головне місто могутньої колись держави, що звалась Київська Русь. А Либідь – її ім'ям було названо колись повноводну річку, яка тепер майже висохла...

І ось я вперше побувала в цьому старовинному й водночас сучасному місті. Столиця видалась мені незвичайною. Іду центральною вулицею міста – квітучим Хрещатиком. Колись там був Хрещатий яр, по обидва боки його височіли гори і ліс. Тепер – це одна з найкращих вулиць міста. Піднімаюсь бульваром Шевченка до університету, вклоняюсь пам'ятнику великому Кобзареві, йду по Володимирській, названій на честь київського князя Володимира... Ось біля Будинку вчителя пам'ятник великому українському історикові й першому президентові України ХХ ст. Михайлові Грушевському. Прямую далі. Ось і Софія Київська, на внутрішніх стінах якої зображено доньок київського князя Ярослава Мудрого. Одна з них – Анна Ярославівна – одружилась з французьким королем, навчила його грамоти, а по його смерті стала французькою королевою. Інша – золотокоша Єлизавета – одружилась зі славним норвезьким витязем, який став королем Норвегії і звався Гарольдом Сміливим.

Неподалік від Софіївського собору – пам'ятник славному лицарю України Богдану Хмельницькому, який бажав щастя і волі українському народу, славно боровся за те, але не завжди йому щастило...

А ось пам'ятник княгині Ользі – єдиній жінці, яка правила Київською Руссю. Поряд з нею – мудрі Кирило і Мефодій, які уклали слов'янський алфавіт.

Іду далі до золотоверхого Михайлівського собору, колись зруйнованого врешт, а тепер знову відбудованого. Поряд пам'ятник жертвам голодомору, який був в Україні у 30-х. Сумна пам'ятка...

І все ж іду й радію сучасному: квітучим каштанам, новим будинкам, сонцю, людям, усмішкам... (За О. Хорошковською).

Визначте в тексті „дане” і „нове”. З'ясуйте, яким способом – послідовним чи паралельним – пов'язані речення.

8. Прочитайте тексти, визначте їх тип. Назвіть основні ознаки кожного типу (структурні, синтаксичні, лексичні).

* * *

Ще подумалось: життя людське схоже на криницю. Чим довше живе людина, тим глибша криниця. Трапляються мілководні, забагнені криниці. Але є й такі, глибина в яких незмірна, а вода чиста, джерельна, без ніякої каламуті та жабурина.

У глибокі чисті криниці люблять дивитись до всього допитливі діти. Годинами можуть висіти вони на цямрині і дивитися в неосяжну глибину. Вони бачать там невідомий і прекрасний світ. Небо бездонне і високе віддзеркалюється в криниці. Але воно не сприймається як віддзеркалення. Здається – дивишся через велетенську підзорну трубу в інший, казковий і незабагнений світ. І зорі в глибині сяють. Найсправжніснінькі небесні зорі виблискують на чистому піщаному дні. І той пісочок здається, коли добре придивитися, підземним Чумацьким Шляхом, далекою і невивченою галактикою. І власні личенята, кирпаті й замурані, якісь чужі, не схожі на тих, що у жителів Землі, бачать діти в тій глибині криничній. Вони злодійкувато кидають вниз дрібні камінці, намагаючись розбити чарівне дзеркало. Дзеркало й справді розсипається, тільки ненадовго. Перелякано розгойдається, затремтить, заграє смугами, захитає зорі, спотворить дитячі обличчя, – страшна катастрофа спіткає той глибинний казковий край. Та мине якась хвилина чи, може, трохи більше, і знову в душу колодязя вступає непорушний спокій, знову в його бездонні синіє високе небо і зорюють небесні світила, і знову зацікавлено вирячені оченята прикрашають здивовані й неприродно округлені дитячі личенята.

Чи не так само люблять молодші, юні і ще не відстояні людські натури якнайпильніше заглянути в душу людей старших, збагачених життєвим досвідом і здобутою мудрістю? Чи не впізнають вони в дітях і думках людей, чистих серцем і мудрих у своїх помислах, невтомних у праці і багатих своїми діяннями? (За Ю. Збанацьким).

* * *

Під водою і коло неї

Вода в ставку стала каламутна. Понабухали бруньки на вільхах, а на старих вербах, що росли на греблі, з'явилися

навіть молоді світло-зелені листочки. Весело шумів водоспад. Цвірінькали горобці.

Весна будила життя. А життя було усюди: і на землі, і у воді, і в повітрі. Перебувши довгу, холодну зиму на самому дні, у глибокій ямі, вплив на прогулянку володар ставу – старий королівський короп. Не сподобалось йому тут: дуже вже багато сонячного проміння попадало у воду і сліпило очі. Він подався знову до свого темного палацу. Не те думала хижа, зубаста щука. Хоч вона і була вже в літах і мала завдовжки мало не два аршини, але, зрадівши теплу і світлу, то прудко плавала на поверхні, то нерухомо вигрівалася де-небудь на сонечку. Дрібна риба вже давно плавала цілими табунами. Похмурий чорний рак виліз зі своєї нори під корінням дерева і зараз же попрямував до купи водоростей на дні в надії поласувати черепашками. Він збирався незабаром линяти і тому починав відгодовуватись. Водяний пацюк, котрий теж був з невеселих, і той лагідніше дивився навколо. Жаби у своєму болоті і у невеликій затоці голосно співали веснянок. А поважна черепаха сиділа на старому перекинутому човні, що плавав по всьому ставку, і немов контролював прихід весни.

Пройшло якихось три тижні. Коли б ви подивились тепер на став, то не пізнали б його. Усі дерева, що росли над водою, вдяглися у зелене убрання, береги поросли травою, а з води повитикався очерет; поверх став вкрився різними водяними рослинами і листям купави (За О. Ольжичем).

* * *

Ніде і ніколи я не чув, щоб пісні звучали так, як вони вперше задзвеніли у моїй душі в часи далекої юності. Вони пробудили тоді в мені людину, відкрили дитині, яка жила до цього звичайним одвічним інстинктом, світ прекрасного, надзвичайного. До цього я жив підсвідомо, прекрасно знаючи, що можна робити і чого ні, обминав вогонь і воду, їв одні плоди і випльовував інші, йшов на руки до одних людей і, немов від змії, відповзав од інших, жив подібно до того, як живе всяке створіння. Пісня стала для мене тим першим покликом, була неймовірно могутнім відкриттям, що

поступово пересилило мене з світу тваринного у світ людський, у світ прекрасний і неповторний.

Пісня не лише вивела мене із світу напівсвідомого у світ краси, вона навчила радіти й страждати, глибоко відчувати любов і прихильність до людей добрих і рідних і глибоку неприязнь та настороженість до тих, хто злий серцем і підлий душею. Пісня поховала в мені назавше дитину і пробудила юнака, повела мене за собою з дому, покликала під вечорові зорі, у нічний шепіт і прохолоду, примусила серце битися дзвінко, а кров пульсувати з бентежним шумуванням у вухах, навчила без причини печалитись і сумувати, радіти трепетно і трепетно – до болю – ждати чогось надзвичайного, чогось прекрасного, такого, що дається людині в житті тільки раз, за що людина, не задумуючись, може віддати усе – волю, силу, красу, здоров'я і навіть саме життя.

Провела мене пісня тоді з хати під зажурені тихі верби, над озеро Ясне, бадьорила мене, стомленого денною роботою, сповнювала непоборною силою, обнадіювала і кликала до чогось незбагненого, недосяжного – великого і прекрасного. З того почалося моє життя (За Ю. Збанацьким).

Правонис

З'ясуйте, чи всі подані слова мають фонетичні варіанти. Поясніть, чим це зумовлено. Перевірте себе за „Словником української мови”.

Вбачати, вбудований, ввізний, вдосталь, вдумливий, вдячний, вжити, взаємовигідний, відбракувати, відживати, відкласти, вказівка, внесок, внук, впевненість, впливати, вправа, враження, вродливий, вступ, вугілля, вулиця, вуса, вуста, вухо, ізнову, ізнизу, із-під, йти, одімкнути, одламувати, однедавня, одразу, ржавіти, спиратися, угода, удар, удача, учитель, уже, уклад, укласти, Україна, укус, учений, увесь, угіддя, у цілому, ущент, перед, над, з, ж, би.

Уведіть подані слова в речення, дотримуючись правил евфонічності мови. Поясніть, чи всі слова мають фонетичні варіанти.

Ідеться, імовірний, увага, влада, умовний, Ужгород, взаємини, вникати, власне, свідчити, розглядати, розвиватися, об'єднатися, удосконалювати.

Завдання високого (творчого рівня)

*Складіть за запропонованим зразком текст про своє місто, селище, село.

Завдання й запитання для самоконтролю

1. Поясніть „текст” і назвіть основні ознаки тексту.
2. У який спосіб досягається зв'язність тексту.
3. Як виникає змістова єдність тексту?
4. Який текст називають завершеним?
5. Поясніть, у чому виявляється членованість тексту?
6. Що таке „дане” й „нове” в тексті?
7. Розкрийте поняття тема й основна думка тексту.
8. Що таке „милозвучність” в українській мові?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Професійна комунікація

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

Тема 1. Спілкування як інструмент професійної діяльності

1. Спілкування і комунікація.
2. Функції спілкування.
3. Поняття ділового спілкування. Види, типи і форми професійного спілкування.
4. Основні закони спілкування.
5. Стратегії спілкування.
6. Вербальні та невербальні компоненти спілкування.
7. Гендерні аспекти спілкування

Правопис: правопис прикметників.

Ключові слова: спілкування, комунікація, функції спілкування, основні закони спілкування, стратегії спілкування, вербальні та невербальні компоненти спілкування, гендерні аспекти.

Мета й завдання вивчення теми:

Розкрити особливості спілкування, його функції, основні закони та стратегії, вербальні та невербальні компоненти спілкування; з'ясувати гендерні відмінності спілкування.

Методичні рекомендації до вивчення теми:

Підготуйте розгорнуті відповіді на теоретичні питання заняття. Зверніть увагу, що практичні завдання вимагають групової підготовки.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Створіть ситуацію спілкування студента й бібліотекаря. Проаналізуйте використання знань літературної мови та особистісних якостей мовців.

2. Розділіться на пари або трійки. Відтворіть моменти спілкування студентів:

- 1) у кав'ярні;
- 2) на перерві;
- 3) у книжковому магазині.

Що спільного та відмінного в цих ситуаціях спілкування? Які особливі засоби використані для розмови?

3. Перегляньте фільм „Плюшевий синдром”, або будь-яку мелодраму, підготуйте короткий переказ сюжету та аналіз фільму як учитель початкових класів.

4. Прочитайте текст. Чому службовець повинен оволодівати мистецтвом говорити? Яке значення має культура мовлення у діловому спілкуванні?

Оволодівайте мистецтвом говорити

Уміння гарно говорити – це мистецтво. Не мовчіть, якщо:

– є що сказати,

– якщо хочете звернути на себе увагу. Але ніколи не забувайте старе прислів'я: „Слово – срібло, мовчання – золото”, а також висловлювання Ж. де Лабрюєра: „Мало хто жалкує, що сказав мало, але багато хто, що сказали багато”. Спілкування між людьми ніколи не було легкою справою, особливо ділове спілкування. Для того, щоб вас сприймали адекватно у ділових колах, ви повинні знати – де, коли і що можна сказати. А щоб ваше повідомлення було сприйнято правильно, необхідно:

- 1) добре знати тематику зустрічі;
- 2) спланувати своє повідомлення;
- 3) використовувати факти (не заощаджуйте час на інформації, пам'ятайте, що „Розумні люди говорять тому, що мають що сказати, дурні – тому що їм хочеться щось сказати” (Платон);
- 4) докладіть зусиль, щоб сподобатися слухачам і завоювати їхню прихильність – посміхайтесь! („Той, у кого нелюб'язне обличчя, не повинен відкривати крамницю”) (Прислів'я);
- 5) слідкувати за своєю мовою;
- 6) не говорити голосно, бо подумують, що ви нав'язуєте свою думку;
- 7) не говорити занадто тихо, партнери постійно будуть вас перепитувати;
- 9) контролювати своє дихання;
- 10) говорити заради досягнення мети (використовуйте технічні прийоми: пришвидшуйте темп мовлення, підвищуйте голос, змінюйте тембр, жестикулюйте; використовуйте у своїй мові метафори, порівняння, відмовтеся від канцеляризмів, мовних штампів).

5. Прочитайте текст.

Учіться слухати

Потрібно уникати велемовності, навчитися слухати. Той, хто вміє слухати, досягає кращих успіхів у спілкуванні з людьми, ніж той, хто весь час говорить сам і не дає можливості висловитися іншим. Л. Фейхтвангер зазначав: „Людині потрібно два роки, щоб навчитися говорити, і шістдесят років, щоб навчитися слухати”. Слухати людину – це означає:

- дати співбесіднику можливість висловитися;
- підбадьорююче реагувати на слова партнера (кивком голови, словом „так”);
- щиро виявляти цікавість;
- не загострювати уваги на розмовних особливостях співбесідника;
- враховувати культурні відмінності;
- слідкувати за головною думкою співбесідника;

- намагатися вловити істинний смисл слів партнера;
- повторювати деякі фрази („чи вірно я вас зрозумів, складність ситуації в тому ...”);
- не поспішати з висновками.

Дайте відповіді на запитання: Чому потрібно навчитися слухати людей? Як ви розумієте вислів „слухати людину”? (

6. Прочитайте текст. Перепишіть його, вставте потрібні розділові знаки. Поясніть, чому ви їх поставили.

Сприйняття партнера

Судження іншої людини є для нас незрозумілими а дехто вважає і нецікавими. Можливо але не в ділових стосунках. Різні судження партнерів саме це є причиною конфліктів. Як же досягти взаєморозуміння? Розглянемо деякі прийоми що дозволяють уникнути непорозумінь:

- 1) поставте себе на місце партнера;
- 2) порівняйте ваші погляди на...;
- 3) не робіть висновки про наміри інших, виходячи з власних міркувань;
- 4) обговорюйте сприйняття один одного;
- 5) створюйте у партнера почуття причетності до вироблення рішень;
- 6) узгоджуйте рішення з принципами та іміджем учасників переговорів.

7. Прочитайте текст.

Яких ще поганих звичок потрібно позбуватися?

А.М.Купер наводить близько 30 поганих звичок, які він помітив у людей, що головують на нарадах:

- стукають пальцями або олівцем по столу;
- підпирають голову рукою;
- торкаються руками обличчя;
- покусують олівець, зубочистку або сірник;
- стукають олівцем по зубах;
- облизують губи;
- чухають голову;
- водять пальцями по столу;
- пригладжують волосся;
- пригладжують бороду або вуса;

- застібають або розстібають гудзики на піджаку;
- хмуряться;
- кусають губи, нігті;
- жують жувальну гумку;
- чистять нігті;
- поправляють окуляри;
- дивляться крізь окуляри, тримаючи їх у руці;
- притупують ногою;
- хрускають пальцями;
- малюють беззмистовні малюнки на папері під час виступів;
- нервово складають і рвуть папір;
- оглядаються довкола;
- звертаючись до присутніх, дивляться повз них;
- дзенькають ключами або дрібними грішми в кишені;
- стромляють пальці за жилет або за комір;
- тримають руки в кишенях;
- крутять обручку на пальцях;
- усміхаються так чудернацько, що учасники не можуть збагнути, чи їм усміхаються, чи з них насміхаються.

Уважно перегляньте цей перелік ще раз і докладіть зусиль, щоб позбутися тих звичок, які, можливо, ви у себе виявили.

Поміркуйте, ці звички не повинні проявлятися лише на нарадах?

Правопис:

Від поданих прикметників, якщо можливо, утворіть вищий ступінь порівняння без додаткових слів.

Дрібний, дорогий, фіолетовий, красивий, високий, легкий, розумний, низький, тонкий, зелений, молодий, добрий, гнідий, жорсткий, міцний, босий, багатий, дешевий, дужий, гучний, бузковий, товстий, рибний, важкий.

Мілкий, сталевий, твердий, великий, статечний, близький, глибокий, жаркий, вузький, старий, жорстокий, середній, малий, значний, солоний, літній, свіжий.

Утворіть прикметники від поданих слів. З'ясуйте, у яких прикметниках відбулося спрощення або чергування приголосного, а в яких – ні.

Тюрк, гігант, юнак, контраст, солдат, ілюзіоніст, баск, завод, волох, грек, казах, невістка, егоїст, зап'ястя, захист.

Опонент, радість, область, честь, виїзд, хвастати, сонце.

Вартість, комендант, усно, екстреміст, серце, кількість.

Завдання високого (творчого рівня)

* Під час переказу й аналізу фільму на практичних заняттях, зверніть увагу та визначте особливості вербальних і невербальних компонентів спілкування чоловіків та жінок.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Як ви розумієте поняття спілкування і комунікація?
2. Назвіть основні функції спілкування.
3. Які основні закони спілкування ви знаєте?
4. Що таке стратегії спілкування?
5. Назвіть вербальні та невербальні компоненти спілкування.
6. Які основні відмінності у спілкуванні чоловіків та жінок?
7. Розкажіть правила правопису прикметників.
8. Як творяться ступені порівняння прикметників?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Особливості спілкування

1. Особливості усного спілкування.
2. Способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування.

Правопис: правопис та відмінювання займенників.

Ключові слова: спілкування, усне спілкування, безпосереднє спілкування, опосередковане спілкування.

Мета й завдання вивчення теми: з'ясувати особливості усного спілкування, розкрити способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування.

Методичні рекомендації до вивчення теми: під час вивчення теми особливу увагу зверніть на визначення понять

„спілкування”, „безпосереднє спілкування”, „опосередковане спілкування”; познайомтесь зі способами впливу на людей під час безпосереднього спілкування, практично використовуйте ці способи під час виконання практичних завдань; не забувайте про вивчення правил правопису.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Поясніть та продемонструйте, яке значення під час спілкування має жестикуляція.

2. Знайдіть способи переконати ваших одногрупників у тому, що вивчення курсу „Українська мова за професійним спрямуванням” – це залог успіху фахової діяльності.

3. Прочитайте текст. Визначте, яку роль у ділових контактах мають емоції і вміння ними володіти.

Емоції і ділові контакти

Часто причиною зірваних переговорів бувають емоції. Відомо, що вияв емоцій під час зустрічі з однієї сторони викликає емоції з іншої сторони. Як наслідок – „зірвані” переговори чи попереднє обговорення. Щоб подібного не сталося, кожній діловій людині слід вчитися керувати своїми емоціями. Пропонуємо випробувати такі поради:

- перш за все усвідомте свої та чужі почуття;
- ставтесь до партнерів як до виразників чієїсь думки (фірми, організації тощо), пам’ятайте, що ваші партнери, як і ви, з цими переговорами пов’язуєте своє майбутнє;
- поділіться своїми відчуттями („Нам здається, що угода може не спрацювати, навіть якщо ми її підпишемо”, „Особисто я думаю, що ми чогось не врахували. А яка ваша думка?”);
- дозвольте партнеру звільнитися від своїх почуттів;
- не реагуйте на емоційні прояви (ваше обурення може завадити досягненню вигідної для вас угоди. Лише вибачення може „розрядити” емоції);
- використовуйте символічні жести (дружня записка, висловлення співчуття, квіти, відвідування пам’ятних місць, обійми, запрошення на вечерю – усе це може стати

безцінною можливістю для зміцнення дружніх стосунків з партнером).

4. Прочитайте текст. Які, на вашу думку, поради із даного тексту має враховувати службовець, ставлячи запитання під час ділової зустрічі?

Учіться запитувати

Виявляється, ставити запитання – не просто вміння, а ціле мистецтво прекрасного володіння мовою. Запитувати – значить виявляти зацікавлення темою розмови, людиною, яка виступає. Французи стверджують, що запитання, яке виявляє щирий інтерес до іншої людини, – це „весна діалогу”. Деякі вчені підкреслюють, що конфлікти між партнерами виникають через незадані питання. Звичайно, щоб запитувати про щось інших, потрібна сміливість. Адже ставити запитання – означає саморозкритися. Якщо ж не запитати – значить відкрити шлях до різноманітних здогадок і всіляких домислів. Ще антична риторика знала сім класичних запитань, здатних упорядкувати діалог: **ЩО? – ХТО? – ДЕ? – ЯКИМИ ЗАСОБАМИ? – ЧОМУ? – КИМ? – КОЛИ?**

Другий варіант „аналізу запитань” складається з шести запитань, що мають з’ясувати: **ФАКТИ – ПОЧУТТЯ – БАЖАННЯ – ПЕРЕПОНИ – ЗАСОБИ – ЧАС ДІЇ**. Уже самим фактом запитання ви покажете, що хочете брати участь у спілкуванні, ніби запевняєте партнера, що ви виявляєте до нього інтерес і прагнете встановити певні позитивні стосунки. До запитань, що забезпечують продуктивний діалог, належать:

- інформаційне, мета якого – отримати максимум інформації;
- дзеркальне (що повторює висловлювання партнера у формі за- питання і змушує його по-іншому подивитися на будь-що);
- естафетне (що попереджує висловлювання партнера).

Якщо вам поставили запитання, на яке ви не можете відповісти відразу, не кажіть, що вам необхідно проконсультуватися з керівництвом, що з даного питання ви не є спеціалістом. Запишіть запитання і скажіть, що

обов'язково відповісте на нього пізніше. Якщо ж у подібній ситуації опиниться ваш партнер, не наполягайте на негайній відповіді (швидше за все ви змусите його відповісти вам „ні”). Звичайно, через день-два у бесіді з вами він відповідь на ваше запитання.

Правопис:

Заповніть таблицю. Провідмініайте по одному займеннику з кожного розряду.

Розряди займенників	Приклади
Особові	
Зворотний	
Присвійні	
Вказівні	
Означальні	
Питальні	
Відносні	
Неозначені	
Заперечні	

Завдання високого (творчого рівня)

*Укладіть рекомендації щодо поведінки учителя початкових класів під час усного спілкування з дітьми, батьками, колегами.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Що таке спілкування? Чим відрізняється поняття „спілкування” від поняття „комунікація”?
2. Які особливості усного спілкування вам відомі?
3. Назвіть способи впливу на людей під час безпосереднього спілкування.
4. Розкрийте особливості правопису та відмінювання займенників

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема 3. Культура усного фахового спілкування

1. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.

2. Функції та види бесід.
3. Стратегії поведінки під час ділової бесіди.
4. Співбесіда з роботодавцем.
5. Етикет телефонної розмови.

Правонис: дієслово. Змінювання дієслів за часами, творення форм дієслів.

Ключові слова: фахове спілкування, індивідуальні форми фахового спілкування, колективні форми фахового спілкування, бесіда, стратегія поведінки, етикет, телефонна розмова.

Мета й завдання вивчення теми: познайомитись з індивідуальними та колективними формами фахового спілкування, з функціями та видами бесід; з'ясувати стратегію поведінки під час ділової бесіди; розкрити особливості підготовки до співбесіди з роботодавцем; визначити особливості етикету телефонної розмови.

Методичні рекомендації до вивчення теми: під час вивчення теми особливу увагу зверніть на індивідуальні та колективні форми фахового спілкування, докладно розкрийте функції та види бесід, підготуйтеся до демонстрації одного з видів бесід; уважно познайомтесь з правилами підготовки до співбесіди з роботодавцем та з її проведенням; вивчіть основні правила поведінки під час телефонної розмови.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте текст публіцистичного стилю. Організуйте дискусію (полеміку) на тему паління.

Здавалося б – легальний продукт, то й реклама легальна. Щодо тютюнових виробів медики кажуть: „Якби про вплив паління тютюну на здоров'я сто років тому було відомо те, що нам відомо тепер, – жодна держава не дозволила б його легального виробництва та продажу”. А ВООЗ активно поширює слоган: „Від цього продукту вмирає кожен третій з тих, хто споживає його за призначенням”.

Бурхливе поширення паління у ХХ столітті завдячує винятково вдалій рекламі. Сьогодні реклама сигарет – лише імідж. У ній дедалі менше інформації, дедалі більше суто візуальної привабливості. Реклама зробила тютюнові вироби

товаром широкого споживання. Сам собою, без рекламного лоску, сигаретний дим викликає першіння в горлі, кашель, рак. Споживач курить не сигарети, а Америку, дружбу, любов, сексуальність, елітність. Наче первісна людина, яка вірила, що, з'їдаючи серце ворога, вона стає сміливішою (Із газети).

2. Складіть телефонні діалоги, у яких обговорюватимуться професійні проблеми.

3. виправте помилки, допущені під час телефонної розмови.

– Алло! Це хто?

– Марченко. А хто вам треба?

– Директор фірми. Я не знаю, як його звати.

– А хто це дзвонить?

– Пиляй Дмитро.

– А хто ви такий? Де ви працюєте?

– Я дзвоню по оголошенню з приводу роботи.

– Петру Сидоровичу ніколи з вами говорити. А робітників ми вже собі й без вас набрали.

4. Змоделуйте бесіду, що відбувається між керівником установи та особою, яка за власним бажанням хоче звільнитися з роботи.

Правопис:

1. Провідмініяйте за особами в однині та множині теперішнього та майбутнього часу дієслова: танцювати, працювати, телефонувати, стояти, мовчати.

2. Перепишіть, ставлячи дієслова у дужках у теперішньому та майбутньому часах.

Де сила (панувати), там правда (мовчати). З неправдою світ пройде, та назад не (вернутися). Як робимо, так і (ходити), як дбаємо, так і (мати). Хату руки (держати). Правду кожний (хвалити), та не кожний її (любити). Скоріше (продати), як купиш і скоріше втрадиш, як (знайти). Чудний бублик: кругом (об'їсти), а всередині нема нічого.

3. Відредагуйте речення.

Повертаючись з лижної прогулянки, нас у дорозі застала снігова буря. Хлопці, не сказав ні слова, вийшли з

приміщення. Слухаючи розповіді про історію Києва, у мене виникло бажання відвідати це старовинне місто. Бача безвихідну ситуацію, ми кинулися до човна. Сонце, піднімаючись все вище і вище, немилосердно палило. Підбігаючи до фінішу, нам аплодували глядачі. Прочитавши довгожданого листа, на очах у матері виступили сльози радості. Приїхавши в село, нас вразила краса навколишньої природи. Прийшовши на стадіон, матч уже давно розпочався.

Завдання високого (творчого рівня)

*Уявіть себе директором фірми. Підготуйтеся до співбесіди з кандидатами на роботу. Увага! Будьте готові стати кандидатом на роботу.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Які індивідуальні форми фахового спілкування Ви знаєте?
2. Назвіть колективні форми фахового спілкування.
3. Що таке бесіда? Які функції виконує бесіда?
4. Як треба поводитися під час ділової бесіди?
5. Чим відрізняється повсякденна бесіда від ділової?
6. За яких умов можна правильно побудувати ділову бесіду?
7. Що таке телефонна розмова?
8. На які види за змістом поділяються телефонні розмови?
9. Які специфічні ознаки телефонної розмови?
10. У чому полягає майстерність ведення телефонної розмови?
11. Яких правил слід дотримуватися під час телефонної розмови?
12. Назвіть особові закінчення дієслів у теперішньому та майбутньому часі доконаного виду.
13. Розкрийте особливості творення форм дієслів.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Тема 4. Форми колективного обговорення професійних проблем

1. Мистецтво перемовин.
2. Збори як форма прийняття колективного рішення.
3. Нарада.
4. Дискусія.

5. „Мозковий штурм” як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми. Технології проведення „мозкового штурму”.

Правопис: правопис прислівників.

Ключові слова: перемовини, збори, нарада, дискусія, „мозковий штурм”.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити особливості мистецтва перемовин, правила ведення зборів, нарад, дискусій; з’ясувати технологію проведення „мозкового штурму”.

Методичні рекомендації до вивчення теми: під час вивчення теми зверніть увагу на особливості мистецтва перемовин, докладно познайомтесь із правилами ведення та участі у зборах, нарадах, дискусіях; уважно познайомтесь з технологією проведення „мозкового штурму”; вивчіть правила правопису з теми.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Заповніть таблицю

Види нарад	Зміст нарад
1. Проблемні	Проводять у великому колі спеціалістів або компетентних осіб для того, щоб знайти оптимальне управлінське вирішення обговорюваних питань
2.	...

2. Підготуйте та проведіть дискусію на тему „Професія учителя початкових класів (вихователя дошкільного закладу / спеціального педагога / соціального педагога / психолога) – одна з найнеобхідніших у наш час”.

3. Підготуйтеся до проведення „мозкового штурму” на тему „Які б додаткові курси гуманітарного (не спеціального) характеру ми хотіли б прослухати в університеті”.

Правопис:

Напишіть по п'ять прислівників, які пишуться окремо з прийменниками:

- А) без;
- Б) до;
- В) на;
- Г) по.

Запишіть подані слова та словосполучення як прислівник, уставивши, де потрібно, букви та знаки.

По/ домашн..ому, у / ві/ сні, до/ реч..., у / гору, хоч../ не/ хоч..., з / роду / віку, на / жаль, по / праву, на / зло.

По/ годин..о, по / дурному, по/ латині, по / мо..му, по / можливості.

Уведіть подані словосполучення в речення. Визначте, до якої частини мови вони належать у тому чи іншому випадку.

Закордон – за кордон, насміх – на сміх, по-друге – по друге, уранці – у ранці, набік – на бік.

Завдання високого (творчого рівня)

*Пригадайте, які збори групи проводились у цьому році. Укладіть коротку газетну статтю про хід та рішення студентських зборів.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Що таке перемови? Як їх правильно проводити?
2. Розкрийте переваги зборів.
3. Чим нарада відрізняється від дискусії?
4. Що таке „мозковий штурм”? Розкрийте технологію його проведення.
5. Розкажіть основні правила правопису прислівників.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

для змістового модуля 1

Доберіть текст (200–250 слів). Визначте стиль та тип тексту, тему, основну думку. Знайдіть в тексті „дане”

й „нове”. Укладіть план тексту. Роботу здати на окремому аркуші формату А4. (Оформіть за зразком див. додаток Б).

Завдання й запитання до модуля 1

1. Предмет і завдання курсу.
2. Поняття „національної” та „літературної” мови.
3. Найістотніші ознаки літературної мови. Усна і писемна форма літературної мови.
4. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
5. Функції мови.
6. Мова професійного спілкування як функціональний різновид української літературної мови.
7. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
8. Мовні норми (орфоепічні, лексичні, граматичні, стилістичні, орфографічні, пунктуаційні).
9. Мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора.
10. Комунікативні ознаки культури мови. Орфоепічна правильність. Граматична правильність. Точність мовлення. Логічність мовлення. Багатство і різноманітність мовлення. Чистота мовлення. Доречність мовлення. Виразність мовлення.
11. Словники у професійному мовленні.
12. Типи словників.
13. Фахові словники.
14. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.
15. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет.
16. Стандартні етикетні ситуації (звертання, вітання, прощання, подяка, вибачення, прохання, комплімент, згода).
17. Парадигма мовних формул.
18. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Їх основні ознаки.
19. Поняття „текст”. Основні ознаки тексту (зв’язність, цілісність, членованість, лінійність, інформативність, завершеність).
20. Тема й основна думка.
21. „Дане” й „нове” в тексті.

22. Спосіб зв'язку речень в тексті.
23. Текст-опис, текст-міркування, текст-роздум.
24. Текст як форма реалізації мовнопрофесійної діяльності.

II семестр

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Професійна комунікація

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема 5.1. Ділові папери як засіб писемної професійної комунікації

1. Класифікація документів.
2. Національний стандарт України.
3. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.
4. Вимоги до бланків документів.
5. Оформлювання сторінки.
6. Вимоги до тексту документа

Правопис: правопис прийменників.

Ключові слова: документ, стандарт, реквізит, бланк, бланк-формуляр, текст.

Мета й завдання вивчення теми: вивчити класифікацію документів, познайомитись з національним стандартом України щодо змісту та розташування реквізитів, до бланків документів, оформлювання сторінки, тексту документа.

Методичні рекомендації до вивчення теми: докладно представте в зошиті класифікацію документів у вигляді таблиці, скористайтесь підручником Зубков М. Сучасна українська ділова мова. / М. Зубков. – Х. : Торсінг, 2004. – 448 с. – С. 34–39; познайомтесь з національним стандартом щодо оформлення документів, зокрема вимоги до змісту та розташування реквізитів, нумерації сторінок, вимоги до бланків, оформлювання сторінки, до тексту документів; назви основних реквізитів, місце їх розташування та правила оформлення вивчіть напам'ять.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте визначення. З'ясуйте, які це види документів за класифікаційними ознаками:

1) мають однакову форму та заповнюються в певній послідовності й за суворо визначеними правилами;

- 2) виконують в порядку загальної черги;
- 3) створюються в кожному окремому випадку для розв'язання окремих ситуацій; їх друкують або пишуть від руки;
- 4) створюються окремими особами поза сферою їх службової діяльності;
- 5) оформлені на папері, диску, фотоплівці, магнітній стрічці, перфострічці;
- 6) створюються організаціями, підприємствами та службовими особами, що їх представляють;
- 7) мають чинність лише всередині тієї організації, де їх складено;
- 8) є результатом спілкування установи з іншими установами та організаціями.

2. Назвіть способи оформлення дати. Чи відповідають запропоновані зразки правилам оформлення? Виправте помилки, де це потрібно, і запишіть правильно.

23 грудня 2002 року, 5.X.01, 04.07.01., 06 липня 2001 р., 13.10.2002, 18.8.02., 27 лютого 02 року.

3. Представте схематично береги й розташування основних реквізитів на папері формату А4:

- Державний Герб України;
- назва організації вищого рівня;
- назва організації автора документа;
- назва структурного підрозділу;
- назва виду документа;
- дата;
- текст;
- підпис;
- відбиток печатки.

4. Виправте, якщо це потрібно, помилки в оформленні реквізиту „підпис”. Запишіть правильно.

1) Директор спеціалізованої школи № 20

Руденко О Д. (підпис)

2) Проректор з наукової

роботи, проф. (підпис) Грінченко С. М.

3) Директор фірми „Світанок” (підпис) О. К. Рева

4) Директор зош № 240	Завуч зош № 240
Л. В. Максимчук (підпис)	Н. М. Вахнюк (підпис)
5) Декан факультету	
української філології (підпис)	доц. І. І. Дробот
Декан факультету	
Іноземної філології (підпис)	доц. Гончаров В. І.
6) Міністр освіти і науки,	Міністр охорони
молоді та спорту України	здоров'я України
(підпис) В. Г. Кремень	(підпис)

С. О. Іваненко

5. Виправте помилки в адресуванні документів.

Запишіть правильно.

- 1) Національному педагогічному університету імені М. П. Драгоманова
Відділу кадрів
м. Київ, вул. пирогова, 9
- 2) У прокуратуру м. Києва
(адреса)
- 3) Директору зош № 214 м. Києва
Т. Р. Свиридову
- 4) Друкарня „Преса України”
Головному редакторові
В. О. Щабельському
- 5) м.Київ – 252214
пр. Оболонський, 40, кв. 149
Сердезі Віктору Павловичу

6. Принесіть підписаний конверт, який би Ви могли надіслати своєму другові, або родичам.

Правонис:

Перекладіть подані словосполучення української мовою, звертаючи увагу на вживання або відсутність прийменника по.

Отсутствовать по болезни, по мере формирования, находится по этому адресу, по крайней мере, работают по новой схеме, прием по личным вопросам, с января по март, племянник по отцу, младший по возрасту, поговорить по душам, проректор по науке, бюро по трудоустройству, комиссия по составлению резолюции, по недоразумению,

називать по имени (отчеству), по поручению, по окончании, быть по сему.

Завдання високого (творчого рівня)

*Напишіть міні-реферат на тему „Документознавство в Україні: історія становлення справочинства”.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. За якими ознаками класифікують документи в сучасному діловодстві? Назвіть їх.
2. На які групи поділяються документи за функціональним призначенням? Назвіть усі відомі вам групи.
3. Розкрийте зміст понять реквізит, формуляр, бланк, трафаретний текст, абзац, рубрикація, нумерація.
4. Які види реквізитів розрізняють у сучасному діловодстві?
5. Яких правил слід дотримуватися під час рубрикації тексту?
6. Розкрийте особливості правопису прийменників.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Тема 5.2. Документація з кадрово-контрактних питань

1. Резюме.
2. Характеристика.
3. Рекомендаційний лист.
4. Заява. Види заяв.
5. Автобіографія.
6. Особовий листок з обліку кадрів.
7. Наказ щодо особового складу.
8. Трудова книжка.
9. Трудовий договір.
10. Контракт.
11. Трудова угода.

Правопис: уживання присудка; розділові знаки в простому реченні.

Ключові слова: резюме, характеристика, рекомендаційний лист, заява, види заяв, автобіографія, особовий листок з обліку кадрів, наказ щодо особового

складу, трудова книжка, трудовий договір, контракт, трудова угода.

Мета й завдання вивчення теми: познайомитись з документацією з кадрово-контрактних питань, з особливостями їх укладання.

Методичні рекомендації до вивчення теми: опрацьовуючи тему, зверніть увагу на документи особові (це може знадобитися у майбутньому); виконайте практичні завдання

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Укладіть автобіографію.
2. Укладіть резюме за шаблоном, враховуючи ситуацію: ви хочете отримати вакантну посаду соціального педагога школи.

РЕЗЮМЕ

Прізвище, ім'я, по батькові

Домашня адреса:

Телефон: 23-34-33

Електронна пошта:

Дата і місце народження:

Сімейний стан:

ПОСАДА, НА ЯКУ ПРЕТЕНДУЮ:

ОСВІТА:

НАПРЯМКИ ЗАЦІКАВЛЕННЯ:

ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ:

ПРОФЕСІЙНІ МОЖЛИВОСТІ:

ІНШІ МОЖЛИВОСТІ:

Дата

3. Укладіть характеристику на одного з членів Вашої родини.

4. Укладіть рекомендаційний лист на свого одногрупника чи одногрупницю як фахівця.

5. Напишіть заяву про прийняття на вакантну посаду учителя початкових класів.

Правопис:

1. Перекладіть українською мовою

Принимать к сведению, приводит в сознание, издеваться над кем, по личному делу, по своему усмотрению, по чьей вине, сверх всякого ожидания, согласно приказу.

2. Спишіть речення, виберіть потрібну форму присудка. Вкажіть, чим зумовлений вибір відповідної форми.

1. Три тижні (минути) відтоді, як по довгій розлуці вернувся художник Шевченко, молодий і щасливий, на рідну Україну, а радість зустрічі з милим краєм не меншає, не меркне (О. П.). 2. Ой (вийти) сестра з братом, ой (вийти) мамо з татом (Н. тв.). 3. (Зірватися) кілька крижнів і, важко розбиваючи крильми ледве просвітлену передсвітанкову темряву, пролетіли до ріки (Ст.) 4. Безліч довгих днів (розлучити) нас. І (лежати) між нас просторинь і час. Тисячі людей (перейти) нам путь. Чом не міг ніде я тебе забуть? (С. Кр.). 5. І (рости) поряд на наших полях та городах пришельці з різних далеких країв – кавун, огірки, картопля, квасоля (В. У.). 6. Андрійко і Ніна, школярі-першокласники, (повертатися) зі школи (Сух.). 7. Дві жінки (брати) з криниці воду (В.О.). 8. „Тру-ту-ту-у!” – все вище і вище (підіймати) над лісами свою переможну мелодію ріг... (Ст.). 9. Віолончель (погаснути) (І. Драч).

3. Перепишіть речення. Поставте, де потрібно, тире і поясніть його вживання.

1. Культура мовлення це духовне обличчя людини (3 журн.). 2. Грамотне, багате мовлення не тільки ефективний засіб передачі й сприйняття думок та образів, це й вияв поваги до людей, з якими спілкуєшся, до народу, який створив цю мову (3 підр.). 3. Мова то не просто звуки, витворені відповідними м'язами відповідних органів. Це голос народу, неповторного тембру й інтонацій, що є одним із чинників спадкового механізму (Б. Ол.). 4. Ця ж бо мова для народу вище всіх пісень, симфоній. Ах, вона як два крила, між яких летить свобода (Туч.). 5. Совість найкращий порадник. (Нар тв.). 6. Грати словом долею грати (Світл.). 7. Слово клітина мислі, артерія сили духу (Бор.). 8. Боятися смерті світі не жити (Нар. тв.). 9. Нехай Україна буде, а

власна лава останнє діло (*Кол.*). 10. Дівочі сльози мов весняний дощ (*Нар. тв.*). 11. Діловодство це ведення справ канцелярії (*Зі словника*).

Завдання високого (творчого рівня)

*Уявіть, що Ви – учитель-початківець. Укладіть резюме, щоб отримати вакантну посаду учителя початкових класів школи № 1 м. Луганськ.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Дайте визначення документа „заява”.
2. Назвіть відомі Вам види заяв.
3. Назвіть реквізити заяви та правила їх оформлення.
4. Дайте визначення документа „автобіографії”.

Назвіть основні реквізити.

5. Дайте визначення документа „характеристика”.

Назвіть основні реквізити.

6. Як укладається резюме?

7. Що таке „рекомендаційний лист”? Які він містить реквізити?

8. Розкрийте особливості таких документів: особовий листок з обліку кадрів, наказ щодо особового складу, трудова книжка, трудовий договір, контракт, трудова угода.

9. Які розділові знаки вживаються в простому реченні?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Тема 5.3. Довідково-інформаційні документи

1. Прес-реліз.
2. Повідомлення про захід.
3. Звіт.
4. Службова записка.
5. Рапорт.
6. Довідка.
7. Протокол, витяг з протоколу.

Правило: розділові знаки при відокремлених прикладках.

Ключові слова: прес-реліз, захід, звіт, службова записка, рапорт, довідка, протокол, витяг з протокол.

Мета й завдання вивчення теми: вивчити основні довідково-інформаційні документи: прес-реліз, захід, звіт, службова записка, рапорт, довідка, протокол, витяг з протокол, їх структуру, основні реквізити та місце їх розташування.

Методичні рекомендації до вивчення теми: під час вивчення теми увагу зверніть на особливості укладання, реквізити та їх розташування.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Ознайомтесь із зразком довідки. Спробуйте дати визначення виду документа. Відповідь аргументуйте, посилаючись на зміст тексту й реквізиторний склад.

*Міністерство культури України
Луганська обласна бібліотека
ім. Максима Горького*

**Довідка
№ 85**

19.01.12

М. Луганськ

Пані Непорада Марина Сергіївна працює завідувачем відділу комплектації фондів. Її посадовий оклад складає 180 (сто вісімдесят) грн на місяць.

Видано для подання до дит'ясел № 38.

Директор

(підпис) В.Д. Мичка

Гол. бухгалтер

(підпис) З.О. Вовк

(печатка)

2. Відредагуйте тексти

Лист відповідь

Діректору Тіраспільського кредитно фінансового технікуми п. Рижському Алексію Анатольєвічеві

Харьковська книжна фабрика „Колінка” Відділ звязків з громадськістю

Ми получили вашого листа с предложением напечатати на нашій фабриці «Толковий словник банківско фінансових терміново. Якщо річ йдеться про 10 000 (десяті тисячний) тираж й нашу бумагу, то ви повинні завчасно

перерахувати на наш розщотний рахунок передоплату у суммі 7 000 (сім тисяч) грн. на протязі двох тижднів.

Декану факультета і
голови
Криворожського
Державного Інститута
проф. Вороб'йову
Сергею Адамовичу
від викладачки історії
світової культури
Багинець І.П.

Пояснююча записка.

Заняття з історії світової культури 11 квітня 2002 р. у групі ПС-32 мной не були проведені через те що за раниш домовленною домовленістю я с цієї групою ходила в краєзнавчій музей де була вікрита нова експозиція передвижної виставки „Мастера кисти ХХ в.”.

Екскурсія пройшла бес порушення дісціпліни.

Зробіть аналіз помилок, розділивши їх на:

- орфографічні;
- стилістичні;
- пунктуаційні;
- фактичні.

3. Напишіть прес-реліз на тему: вийшла друком серія книг з соціальної педагогіки.

4. Прочитайте уривок з тексту прес-релізу. Відредагуйте, з'ясуйте відсутні відомості та запишіть, дотримуючись правил оформлення.

Питання місця архітектури як виду мистецтва в Україні досить болюче. Насправді треба сказати, що архітектура як вид мистецтва все більше втрачає важелі. У наш час – це лише конструкції міцних, комфортабельних багатопверхових сучасних будинків, а про естетику все частіше забувають, віддаючи перевагу монотонним зведенням, які є практичними та дешевшими.

Український музей архітектурного мистецтва, безперечно, цікавий зародок зосередження прикладів цінних пам'яток архітектури. Тут зібрана велика колекція мостів, будинків, башт, церков та інших шедеврів не лише українського, а й зарубіжного мистецтва. Тут розміщені приклади побудов різних культурних епох. Відвідувачі, без сумніву, отримають величезне задоволення від споглядання точних макетів, побачать особливості побудови стилів готики, бароко, ренесансу, класицизму, модерну та ін.

5. Прочитайте уривок з тексту звіту. Відредагуйте й напишіть, дотримуючись правил оформлення.

Моя практика проходила в жорстких умовах: гарних приміщень або кабінетів для проведення занять не було; була помічена відсутність дисципліни серед дітей, що примусило мене знаходити індивідуальні методи підходу до кожного окремо; відсутність бібліотеки призвела до неможливості проведення цілого ряду заходів.

Під час практики вдалося організувати:

1. Три екскурсії до м. Києва (було проведено ознайомлення з історичними й культурними пам'ятками міста, групове відвідування театрів і музеїв, а також раціональна економія коштів дала змогу придбати дітям подарунки та сувеніри).

2. Дві лекції щодо світової літератури (ці лекції зацікавили дітей, що призвело до виникнення бажання створити власну бібліотеку).

6. Оформіть пояснювальну записку, у якій йдеться про порушення дисципліни студентами вашої групи. Визначте реквізити цього документа.

7. Напишіть повідомлення про наукову студентську конференцію з дидактики початкової школи, яка відбудеться на базі вашого університету.

Працюючі:

1. Доберіть з фахової літератури 6–8 речень з відокремленими прикладками; проілюструйте ними

відповідні правила. Сформулюйте правила, до яких прикладів речень у вас не було.

2. Складіть речення (5–7) про відомих громадських діячів, учених (за фахом), використовуючи відокремлені прикладки. Поясніть уживання розділових знаків.

Завдання високого (творчого рівня)

*Укладіть звіт про стан вивчення курсу „Українська мова за професійним спрямуванням” на сучасний момент.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Що таке прес-реліз?
2. До яких документів за призначенням належить прес-реліз?
3. Які основні реквізити прес-релізу?
4. Що таке звіт? Які є види звітів?
5. За якою схемою складається цей документ?
6. Розкрийте особливості укладання повідомлення про захід.
7. Назвіть основні реквізити та місце їх розташування в службовій записці.
8. Що таке рапорт? Як він укладається?
9. Розкрийте особливості укладання довідки.
10. Як укладається протокол та витяг з протоколу?
11. Які розділові знаки використовують при відокремлених прикладках.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Тема 5.4. Етикет службового листування

1. Класифікація листів.
2. Реквізити листа та їх оформлювання.
3. Різні типи листів.

Правопис: розділові знаки при однорідних членах речення.

Ключові слова: лист, реквізити листа, службові листи, листи-запити, листи-подяки, листи-відповіді.

Мета й завдання вивчення теми: з’ясувати особливості всіх видів листів, їх реквізити.

Методичні рекомендації до вивчення теми:
вивчаючи тему, повторіть тему „Стилі мовлення”, особливу увагу зверніть на епістолярний стиль; докладну розкрийте особливості всіх видів листів: службові листи, листи-запити, листи-подяки, листи-відповіді, їх реквізити, особливості розташування.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Продовжіть речення.

Лист – це...

За функціональними ознаками службові листи поділяються на ...

За кількістю адресатів розрізняють листи...

Службові листи пишуться або друкуються на...

Основні реквізити листа за державним стандартом такі:...

Дату (день, місяць, рік) записують здебільшого...

На бланка дату листа ставлять...

Листи адресують...

Вимоги до оформлення реквізиту „адресат” у листах такі: ...

Реквізити адресата друкують...

Текст листа складається з ...

Додаток у службових листах оформлюють...

Підписує службовий лист...

Якщо лист написано на бланку установи, то у реквізиті „підпис” зазначають...

Якщо лист написано на бланку, то...

2. Користуючись поданими реквізитами, спробуйте укласти службовий лист. Випишіть із рекомендованої літератури зразки службових листів, порівняйте із укладеним вами зразком. Зробіть висновки.

Реквізити службових листів:

1) назва й адреса організації відправника листа;

2) номер і дата листа;

3) назва й адреса одержувача листа;

4) заголовок;

5) номер і дата листа, що правив за основу для складання відповіді;

- б) текст листа;
- 7) перелік додатків із зазначенням кількості сторінок;
- 8) підпис керівника;
- 9) віза виконавця (підпис на копії).

3. Спроектуйте ситуацію, для розв'язання якої вам треба було б укласти лист-запрошення.

4. Відредагуйте речення. Укажіть, які саме помилки допущені в них, підтвердіть свою думку правилами.

1. Висловлюючи своє відношення до подій у країні, він наголосив на тому, що вже давно час приймати міри по налагодженню усіх галузей виробництва. 2. Через дві неділі я маю їхати у зарубіжну командировку. 3. Завод, виробляючий раніше военну техніку, поступово перепрофільовується на виготовлення товарів широкого вжитку. 4. Обговорюючи проблему текучості кадрів, думки майже всіх присутніх на засіданні співпали. 5. Більша половина студентів (біля 100 чоловік) поїхала у Вінницьку область на фольклорну практику. 6. По відношенню до усього сказаного я хочу сказати, що не треба вмішуватися в особові справи кожного з нас. 7. Регістрація учасників олімпіади проводиться з дев'яти до одинадцяти годин. 8. До характеристики прикладається: атестат, справка з місця роботи; виписка з протоколу зборів трудового колективу. 9. У публікації йдеться мова про те, що з часом в Україні буде налагоджено промисловість і ринкові відношення в кінці кінців стануть такими, якими вони повині бути. 10. Підписку на газети і журнали можна оформити на протязі двох місяців. 11. Не дивлячись на несприятливі погодні умови, експедиція продовжувала рухатися вверх по ріці. 12. Увага! У зв'язку із змінившимся графіком руху, автобуси по маршруту „Володарка — Київ” слідувати не будуть. 13. На святкування ювілею школи, котре розпочалося рівно в сімнадцять годин, зібралося багато бувших випускників. 14. Серед міроприємств по відзначенню цього свята були слідуочі: виступи музичних колективів, конкурси,

вікторини. 15. Опрацювавши належним чином статті закону, його було включено до порядку денного пленарного засідання. 16. Для рішення цього надзвичайно складного завдання треба примінити зовсім другий підхід.

Правопис:

1. Перепишіть речення, розставте потрібні розділові знаки при однорідних членах, поясніть їх.

1. Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі В морозні ранки і вечірній час І в свята гомінкі і в дні робочі Ми думаємо, правнуки, про вас (*Сим.*). 2. Моя рука ніколи і нікому Ні кривди ні біди не принесе! (*Павл.*). 3. Грав Музикант про сонце в блакитному небі про біленьку хмаринку про сіреньку пташку-жайворонка і про щасливі дитячі очі (*Сих*) 4. Чи то жарт напівзабутий Чи одна із небилиць — Тільки чув я, ніби Лютий Довгий-довгий був колись. Він у шапці-невидимці Мандрував собі щодня По дорозі по стежинці По заметах навмання (*Ском.*). 5. Народність і патріотизм гуманізм і правдолюбство краса і велич поезії Шевченка глибоко увійшли в наше сьогоденне життя в культуру мистецтво та літературу (*3 журн.*). 6. Тее слово всім давало то розвагу то пораду (*Л. Укр.*). 7. Як не любить той край, Що дав тобі і силу І гострий зір очей і розум молодий І далі, що тобі красу відкрили І моря голубий розгойданий прибій (*Сос*). 8. Надалекими горбами небо ніби зливалось з землею, вкритою товстим білим сніговим шаром (*Н.-Лев*). 9. Лукаш слухав і мріяв і складав ту незнану синьозору пісню (*Донч*). 10. Усе в дитячій бібліотеці і гарно оформлена вітрина і плакати і виставлені новинки захоплює маленького читача (*3 газ.*). 11. Мово рідна! Ти ж – як море – безконечна могутня глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їм немає кінця-краю. Красо моя! В тобі мудрість віків і пам'ять тисячоліть і зойк матерів у годину лиху і переможний гук лицарів твоїх у днину погідну і пісня серця дівочого в коханні своїм і крик новонародженого; в тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і безсмертя його (*Плач.*).

**2. Виберіть і підкресліть правильний варіант.
Умотивуйте свою відповідь.**

По вказівці деканата, за вказівкою деканату, за вказівкою деканата; пропущені заняття відпрацьовано, пропущені заняття відроблені, пропущені заняття проробляються; лекція розпочнеться о 9.30, лекція розпочинатиметься о 9.30, лекція розпочнеться в 9.30; справка, довідка; командировочне посвідчення, командировочна посвідка, відрядження; створено сітку підприємств та управлінь, створена система підприємств та управлінь, створені система підприємств та управлінь; певну долю витрат приймає на себе запрошувальна сторона, певну долю витрат приймають на себе запрошувальні.

Завдання високого (творчого рівня)

*Обміркуйте: чи належать службові листи до епістолярного стилю? Відповідь подайте у вигляді тез із прикладами (або у вигляді тезового плану).

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Розкрийте класифікацію листів.
2. Які основні реквізити листа та місце їх розташування.
3. Які розділові знаки ставлять при однорідних членах речення.

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
для змістового модуля 2**

Укладіть портфоліо зі зразками документів

Зміст:

- Резюме.
- Рекомендаційний лист.
- Характеристика.
- Заява.
- Автобіографія.
- Прес-реліз.
- Повідомлення про захід.
- Звіт.
- Службова записка.
- Довідка.

Протокол.
Витяг з протоколу.
Лист.

Завдання і запитання до модуля 2

1. Сутність спілкування. Спілкування і комунікація. Функції спілкування.
2. Види, типи і форми професійного спілкування. Основні закони спілкування.
3. Невербальні компоненти спілкування. Слухання і його роль у комунікації.
4. Гендерні аспекти спілкування. Стратегії мовленнєвого спілкування.
5. Поняття ділового спілкування. Стили та моделі ділового спілкування.
6. Поняття комунікації, типи комунікацій, перешкоди та бар'єри комунікації.
7. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію.
8. Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Види публічного мовлення.
9. Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування.
10. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Техніка й тактика аргументування. Психологічні прийоми впливу на партнера.
11. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні, композиційні і комунікативні принципи презентації.
12. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем.
13. Етикет телефонної розмови.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3
Наукова комунікація як складова фахової діяльності
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Тема 1. Українська термінологія в професійному спілкуванні

1. Історія української термінології. Сучасні проблеми. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії.

2. Термін та його ознаки. Термінологія як система.

3. Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціальна термінологія. Термінологія обраного фаху. Способи творення термінів.

4. Нормування, кодифікація і стандартизація термінів.

5. Українські електронні термінологічні словники.

Правопис: розділові знаки при відокремлених членах речення.

Ключові слова: термінологія, лексикографія, міжгалузева термінологія, вузькоспеціальна термінологія, нормування, кодифікація, стандартизація.

Мета й завдання вивчення теми: дати визначення поняттю „термін”, схарактеризувати його ознаки, усвідомити термінологію як наукову дисципліну.

Методичні рекомендації до вивчення Теми: під час вивчення теми зверніться до навчального посібника Л. І. Мацько, Л. В. Кравець *Культура української фахової мови* : навч. посіб. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 360 с. – С. 57–62; зверніть увагу на переклад термінів іншомовного походження, а також на нормування, кодифікацію та стандартизацію термінів.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте текст офіційно-ділового стилю. Зробіть семантико-стилістичний аналіз лексичних засобів. З’ясуйте чи є серед них терміни.

Стаття 6. Державна влада України здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України.

Стаття 8. В Україні визначається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (Конституція України).

2. Прочитайте тексти науково-навчального підстилю. Визначте терміни. Проаналізуйте прийоми введення їх у тексти.

I. Механізми встановлення взаєморозуміння у процесі спілкування виступають рефлексія – міркування про думки інших, прогнозування людиною того, як її сприймають інші; ідентифікація – уподібнення себе іншому в думках, позиціях, діях, почуттях та емпатія – співчуття, співпереживання, тобто емоційний відгук на переживання інших. Ці механізми сприяють розумінню думок, почуттів, мотивів і поведінки людей.

II. Найпростіший спосіб зменшити ознаки стресу (високий тиск крові, прискорене дихання) – релаксація або розслаблення. Пригадаємо, що саме слово стрес означає напругу. Якщо ви розслаблені, тобто зняли напругу, то немає і стресу. Біологічний зворотний зв'язок від розслаблення забезпечує такий же ефект, як болетамувальні медикаменти, але набагато дешевший і позбавлений ризику, залежності. Релаксація сприяє відновленню психофізіологічного функціонування організму. У тих, хто тривалий час використовує методи релаксації, часто виявляються позитивні зрушення у структурі особистості, спрямовані в бік зміцнення психічного здоров'я (Із посібника).

3. Зі словника професійних термінів наведіть по 15 прикладів уживання загальнонаукових, міжгалузевих, вузькоспеціальних термінів. Доведіть, що вони належать

до тієї чи тієї групи. Укладіть або випишіть по 2 речення зі словами з кожної групи (усього 6 речень).

4. Презентуйте термінологічні словники обраного фаху.

Правопис

1. Перепишіть речення, поставте необхідні розділові знаки. Підкресліть уточнювальні члени речення.

1. Край берега у затишку прив'язані човни (*Гл.*).
2. Лелеки або черногузи прилітають до нас навесні з півдня.
3. Великої шкоди суднам завдають айсберги тобто плавучі крижані гори (*З підр.*). 4. Щось промайнуло в сутіні за мостом під вербою (*Довж.*). 5. І голос його щирим відгуком забринів у селянських серцях особливо в серцях молоді (*Стельм.*).
6. Від мами я позаписував і вивчив напам'ять немало пісень в тім числі також повний весільний цикл (*Фр.*). 7. Є сотні мов, а правда лиш одна. На всій землі від краю і до краю (*Рил.*).
8. Хлопець досить успішно склав екзамени з усіх предметів у тому числі з української мови (*Тют.*). 9. Станемо тут на узліссі і послухаємо пташиних пісень (*Кон.*). 10. Квіти особливо пальми і аспарагуси відразу навіяли життя у мертві кімнати (*Вільде.*). 11. Корнієва хата край села на пагорбі (*Самч.*). 12. Я повний приязні до сонця і йду просто на нього лице в лице (*Коц.*). 13. А там на Україні В холонучих садах Ще світяться жоржини з крижинками в очах (*Серб.*).
14. Перед дуплом на порозі своєї хижі сич струснув із себе краплі дощу і повільно, вайлуватю пробрався на постіль з пір'я та сухого листя (*Тют.*).

2. Перепишіть речення, поставте пропущені розділові знаки при відокремлених додатках.

1. Усередині книги крім сторінок тексту є титул – перша сторінка книги (*З журн.*). 2. Віднині поряд з батьком і матір'ю найближчим другом для тих, перед ким тільки-но відкриваються захоплюючі простори світу, буде наш вихователь (*З газ.*). 3. За винятком баби Оришки малий Чіпка нікого не любив (*Мирн.*). 4. Пахне грибами й медом, вільгістю пахне тією, що oprіч назви осінь немає імені їй (*Рил.*). 5. Як вірну подругу любить білу акацію степовик. Та й

як її не любити. Наперекір суховіям та чорним бурям повсюди йде вона за людиною, заходячи аж сюди, до самого мертвого моря, де крім солі вже ніщо не росте (*Гонч.*).
6. Замість відповіді мати голосно сміється (*Донч.*).

3. Перепишіть речення, розставляючи пропущені розділові знаки. Підкресліть відокремлені прикладки, поясніть вживання розділових знаків.

1. Жили собі три брати Кий, Щек і Хорив і мали вони сестру Либідь (*Цюпа*). 2. – Товаришу начдив, вогонь... – прошепотів кулеметник Павло Радецький гарний юнак шістнадцяти років (*Довж*). 3. Той богатир був я Володя стрункий і гожий, як весна (*Сос*). 4. Телеграфіст Середа, упрілий і сердитий, пхався по вулиці (*Панч*). 5. До нашого часу збереглася в Чернігові Чорна могила слов'янський курган X століття (*Вих.*). 6. На нас чекає Ужгород обласний центр Закарпатської області (*3 газ.*). 7. Місто Луцьк розташоване на узвишші й оточене з трьох боків крутими вигинами річки Стир (*3 журн.*). 8. Від Полтави невіддільна постать зачинателя нової української літератури І. Котляревського, який народився і творив тут. З Полтавою пов'язана творча діяльність Панаса Мирного класика української літератури (*Вих.*). 9. Як творець Шевченко може бути для нас взірцем у всьому (*Гонч*). 10. Це був русявий, синьоокий коріняк-поліщук правнук Лесиного дядька Лева, яких не перестає родити талановита земля (*Хар.*). 11. Обоє вовк і лось помітили людину, а тому на мить позавмирили, стежачи за нею (*Гуц.*). 12. Поезія в нашого народу зародилася в прадавні часи як пісня гімн Сонцю (*Шок.*). 13. І прийде вона фея прекрасна, Темний смуток впаде їй до ніг – І осиплеться білими айстрами На холодний асфальт перший сніг... (*Криж.*). 14. „Земля світлячків” повість-казка відомого українського письменника Віктора Близнеца про життя лісових чоловічків стовусів та тривусів, які в запеклій боротьбі перемогли печерних страховиськ (*3 кн. „Дванадцять місяців”*). 15. Про двірника розкажу вам, малята: Є в нього друзі мітла і лопата. Ми на світанку спимо, а двірник Ще до зорі прокидатися звик (*Позн.*).

4. Перекладіть речення українською мовою, розставляючи, де потрібно, розділові знаки.

1. Антон как старый опытный рыболов предложил Лизе свои услуги. 2. Мы тащили с собой две дыни единственную нашу пищу и бамбуковые удочки. 3. Рыбак типичный севастопольский старик с худым от ветра лицом сидел на земле около моря и штопал рваную сеть (*К. Паустовский*). 4. Он выдвинулся среди боевых товарищей своих как человек незаурядного политического дарования. 5. Сын курского крестьянина, девятнадцатилетний пастух он начал свой воинский путь когда уже гремела бессмертная слава Перекопа (*А. Фадеев*). 6. Мой сын археолог всегда уверял, что влияние прошлого на настоящее и будущее колоссально (*А. Алексин*). 7. Какими путями шел я простой парень из алтайского села чтобы стать космонавтом (*Г. Титов*).

Завдання високого (творчого рівня)

*Підготуйте презентацію основних електронних термінологічних словників.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Коротко розкрийте історію та сучасні проблеми української термінології.
2. Назвіть основні ознаки термінів.
3. Яка термінологія відноситься до загальнонаукової, міжгалузевої, вузькоспеціальної.
4. Назвіть основні способи творення термінів.
5. Чи існують норми й стандарти для термінів.
6. Назвіть основні електронні термінологічні словники.
7. Які розділові знаки ставляться в реченнях з відокремленими членами?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

1. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.

2. Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки.

3. Мовні засоби наукового стилю.

Правопис: розділові знаки при звертаннях.

Ключові слова: науковий стиль, науковий текст.

Мета й завдання вивчення теми: докладно розкрити становлення й розвиток наукового стилю української мови, його особливості, роль у професійному науковому викладі думки.

Методичні рекомендації до вивчення теми: вивчаючи тему зверніть на особливості використання наукового стилю, на його основні ознаки, з'ясуйте місце термінів у науковому стилі; не забувайте вчити правила та виконувати вправи з правопису.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте міркування вчених. Що варто взяти до уваги, шліфуючи мову і стиль наукової роботи? Обґрунтуйте свою думку.

Як можна домогтися поліпшення стилю викладу наукового матеріалу дисертації?..

Секрет поліпшення стилю дисертантом полягає в тому, щоб уважно читати художні книги та вивчати їх... Дозвольте собі вивчити Біблію і Шевченка. Пийте з цих джерел...

Якщо дотримуватися цих порад, то поступово, непомітно, але неминуче наша манера мовлення та виклад думок на папері стануть більш красивими, витонченими та стилістично грамотними (А. Зосімов, В. Голік).

2. Прочитайте текст. Прокоментуйте вияви ознак наукового стилю (абстрагованість, логічність, точність, аргументованість та ін.).

Насамперед кілька зауваг про українське дієслово. По-перше, воно надзвичайно багате своїми формами. По-друге, українські дієслова творяться від дуже різних основ. Є такі словотворчі моделі, які становлять специфіку лише нашої мови, наприклад утворення від форм вищого ступеня порівняння прикметників: густішати, довшати, дешевшати, зеленішати, коротшати, меншати, молодшати, подорожчати, полегшати, старішати, темнішати. По-третє, українська мова,

як це вже відзначили дослідники, широко вживає дієслова, і це надає їй „Легкість вимови й мелодійність” (Б. Антоненко-Давидович). Мабуть, увага до акцентно-інтонаційної природи дієслова, його мелодики розкрила б ще одну грань мови (О. Сербенська).

3. Прочитайте текст. Визначте тему й основну думку. З’ясуйте стильову належність, тип і жанр мовлення. Доберіть заголовки. З’ясуйте значення виділених слова і словосполучення за словниками.

Історія людської культури засвідчує одвічне прагнення пізнати феномен звука людської мови, голосу, який, як уважають, є найкращим інструментом, що його створив Господь Бог. А на кожному інструменті треба вчитися грати, щоб ним майстерно володіти.

Зверніть увагу: у дітей голоси дзвенять, вони приємні, природні. А згодом голос може навіть „глухнути”, ставати приглушеним чи пронизливим, верескливим, деякі говорять „в ніс”, чимало з нас „ковтає” слова, склади, окремі звуки чи „вистрілює” їх. Це свідчить про те, що у вивченні мови і взагалі у мовному вихованні щось недопрацьовуємо. *Фетишизуючи* писемне мовлення (адже всі помилки в диктантах, переказах, творах учителі ретельно рахують!), ми недостатню увагу приділяємо тому, щоб навчити учнів гарно висловлюватися, *виробляти свій голос* (О. Сербенська).

4. Поставте наголоси у словах. Складіть із ними речення у науковому стилі.

Вимога, випадок, бюлетень, вказівка, дійовий, документ, магістерський, навчання, найяскравіший, насамкінець, переобрання, передовсім, передусім, питання, позачерговий, показник, помилка, помилки, рукописний.

5. За допомогою словників з’ясуйте значення термінів і складіть з ними речення.

Актуальність, бакалавр, гіпотеза, електорат, завдання, компетенція, лагуна, магістр, мета, конотація, концепт, метод, об’єкт, предмет, тавтологія.

6. Визначте загальний зміст тексту, виділіть його змістові частини, ключові слова, терміни, морфологічні й синтаксичні засоби.

Викладачеві вищого навчального закладу, незалежно від його посади чи наукового звання, весь час доводиться мати справу зі створенням власних текстів. Це і читання та поцінування значної кількості текстів своїх колег, а також аспірантів, студентів. Це передусім наукові статті, лекції, навчально-методичні комплекси, навчальні підручники і посібники. Сюди ж відносимо різні кваліфікаційні роботи студентів, дисертації аспірантів, докторантів тощо. Такі тексти мають різне цільове призначення, різну наукову природу й характер інформації, а отже, і свою специфіку, можна легко засвоїти різноманіття прийомів творення текстів у конкретиці різноманіття їхніх типологічних ознак. Виходячи з характеру інформації, її цільового призначення та читацької (слухацької) аудиторії, розглянемо особливості створення для публічного виголошення чи друку текстів за такими видами видань: наукові, науково-популярні, довідкові, навчальні (М. Тимошик).

Правопис

1. Поставте розділові знаки при звертаннях

Дозвольте мені мій вечоровий світе упасти зернями в рідній борозні. Припливайте до колиски лебеді як мрії, опустіться тихо зорі синові під вії. Панове судді Важко розібрати, що і до чого, як воно було. Ой братику рідненький снівся мені сон дивненький. О чарівничко моя Мені ти всюди помагала. Орися ти ж моя ниво долом та горою. О слово рідне Орле скутий Чужинцям кинуте на сміх! О рідне слово Хто без тебе я? Ходім із мною доленько ходім. Тебе я земле всю сходить до краю. О мій русявий Прометею загублений в ночах війни.

2. Вставте потрібні розділові знаки.

Ох скільки літ це колесо крутилось. Ну я піду, а ти собі як хочеш. Гов Лукашу гов! Го-го-го А ти де? Ага Вже знаю. Добре, що побачив. А от ти хто! Я від старих людей про мавок чув не раз. Ба Так би ти й казав, то я ж би знав! Ні він не винен. Так я буду крізь сльози сміятись. Гей на коні всі у путь.

Завдання високого (творчого рівня)

***Український мовознавець А. Капелюшний узагальнив ознаки наукового стилю. Проілюструйте прикладами з наукових текстів:**

- уживання термінів;
- використання абстрактної лексики;
- уживання наукової фразеології (складних термінів);
- переважання іменників, використання категорії числа іменників із послабленим граматичним значенням;
- використання прикметників для уточнення змісту поняття через значення його ознак;
- широке вживання дієслова у формі теперішнього позачасового;
- використання форм особи дієслів та особових займенників у найбільш абстрактно-узагальнених значеннях;
- уживання прислівників у сполучній функції;
- використання різних видів складних речень і складного синтаксичного цілого.

Не забувайте вказувати, з якої статті чи книги взяті приклади!

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Поясніть відмінність між термінами „мова науки”, „наукове мовлення”, „науковий стиль”.
2. Які чинники впливають на розвиток наукового стилю?
3. Визначте ознаки наукового стилю.
4. Назвіть основні мовні засоби, які використовуються в науковому стилі.
5. Які розділові знаки використовуються при звертаннях?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7-8

Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

1. Оформлювання результатів наукової діяльності.
2. План, тези, конспект як важливі засоби організації розумової праці.
3. Анотування й реферування наукових текстів.

4. Основні правила бібліографічного опису джерел, оформлювання посилань.

5. Реферат як жанр академічного письма.

6. Складові реферату.

Правопис: розділові знаки в складносурядному реченні.

Ключові слова: наукова діяльність, план, тези, конспект, анотування, реферування, бібліографія, посилання, реферат, структура реферату.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити особливості оформлювання результатів наукової діяльності; познайомити зі способами укладання плану, тез, конспекту, анотуванням та реферуванням наукових текстів; представити основні правила бібліографічного опису джерел, вимоги до написання реферату.

Методичні рекомендації до вивчення теми: готуючись до теми, зверніться до бібліотеки з метою оформлення з 2–3 магістерськими роботами з психології. Зверніть увагу на посилання в тексті цих робіт та на оформлення списку літератури.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Прочитайте поради італійського науковця У. Еко стосовно читання першоджерел. Складіть коротке повідомлення про те, як ви читаєте наукові праці.

Підкреслення збагачують книгу. Вони є знаками вищої зацікавленості, дають змогу повернутися до книги навіть через тривалий час і миттю відшукати те місце, що вас зацікавило. Але підкреслювати треба розумно. Деякі підкреслюють усе. Це означає не підкреслити нічого.

Користуйтеся різними кольорами, адже буває, що на одній сторінці співіснують відомості різного порядку. Кольорові знаки стануть у пригоді на останній стадії роботи, коли за червоним кольором ви легко впізнаєте матеріал для першого розділу, за зеленим – для другого.

Зазначайте ступінь важливості інформації. Позначайте всі місця, до яких маєте намір повернутися.

У яких випадках не підкреслюють? Коли книга не ваша. Або коли вона рідкісна, добре ілюстрована і дорога. У цих випадках, очевидно, вихід із становища – ксерокопіювати відповідні сторінки або виписати у зошит найяскравіші пасажі з відповідними коментарями.

2. Ознайомтеся з анотаціями до журнальних наукових статей з актуальних питань педагогіки початкової школи. Проаналізуйте їх за структурою, змістом, призначенням, мовним оформленням, обсягом.

У статті розглянуто...

У статті проаналізовано...

3. Складіть анотацію до підручника або наукової статті з педагогіки початкової школи (за вибором).

4. Проаналізуйте план курсової роботи

Українська мова в початкових класах. Навчання
орфографії

Курсова робота з педагогіки

ЗМІСТ

Вступ

Розділ I. Методика навчання орфографії

1.1. Місце і значення орфографії у шкільному курсі

1.2. Роль правил при вивченні орфографії

1.3. Методи і прийоми навчання орфографії

1.4. Види вправ

1.5. Робота над орфографічними помилками

Розділ II. Диктант як вид орфографічних вправ на уроках української мови в початкових класах

2.1. Типи диктантів

2.2. Проведення творчого диктанту в початкових класах

2.3. Зміна в продиктованому тексті слів, граматичних форм, будови речень

2.4. Проведення пояснювального диктанту в початкових класах

2.5. Оцінювання диктантів

Розділ III. Практична частина. Розробки уроків

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Обсяг курсової роботи – 45 сторінок.

5. Випишіть із монографій і наукових статей речення (або складіть самостійно), де наявні подані мовні формули.

Наявні переконливі докази; враховано; незважаючи на аналіз фактів, студіювання окремих питань...; науковий доробок учених, у якому висвітлюється...; відсутні фундаментальні дослідження...; більшість мовознавців уникає розгляду...; наукові розвідки вітчизняних психологів поділяються за такими проблемами, як...

6. У працях вашого фаху знайдіть 8–10 посилань і визначте їх тип.

7. Доберіть наукові джерела до теми дослідження (курсної роботи) за предметним й алфавітним каталогами бібліотеки, доповніть список знайдених джерел за допомогою електронного пошуку (30 джерел).

Правопис

1. Поставте необхідні розділові знаки:

На яру стояло чимале село і посеред села біліла невеличка нова церква. То хмарка набіжить і бризне дощ краплистий ясною вільгістю оббризкавши цвітінь то сонце вигляне ласкаво променисте і знов сховається і знову дощ і тінь. І шторм гримів на сто октав і він той шторм намалював і дивувались люди. Людей мільярди і мільярди слів а ти їх маєш вимовити вперше. Травневий день в кільці заграв на сполох бив всіма громами і блискавка небесні брами розчахувала навкруги. Вже червоніють помідори і ходить осінь по траві. Шопена вальс...ну хто не грав його і хто не слухав? Озвався постріл над рікою і на коня схилився козак. Метнулось гайвороння край дороги і простяглась пустеля навкруги. А гуси знов гелгочуть на озерах і пахнуть медом плавні навесні. А може й ні і все було простіше і не такий він був оригінал а просто хлопець вільно й не престижно своє дитинство в полі доганяв. І стеляться обрії милі і вечір в ясній далині і карії очі і рученьки білі ночами насняться мені. Ще назва є а річки вже нема.

Завдання високого (творчого рівня)

*Із спеціальної фахової літератури доберіть наукову статтю за вашою спеціальністю, укладіть до неї наукові тези.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Як оформлюються результати наукової діяльності.
2. Як складається план до реферату?
3. Як складаються тези й конспект?
4. Назвіть принципи анотування наукових тестів?
5. Розкрийте основні правила укладання бібліографічного опису джерел.
6. Як оформлюються посилання.
7. Розкрийте структурні особливості реферату.
8. Які розділові знаки в складносурядних реченнях?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Тема 2. Науковий стиль і його засоби у професійному спілкуванні

1. Стаття як самостійний науковий твір.
2. Вимоги до наукової статті.
3. Основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт.
4. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
5. Науковий етикет.

Правопис: розділові знаки в складнопідрядному реченні.

Ключові слова: стаття, вимоги до статті, курсова робота, бакалаврська робота, рецензія, відгук, науковий етикет.

Мета й завдання вивчення теми: розкрити закономірності укладання наукових статей, з вимогами до них; познайомити з вимогами до виконання та оформлювання курсових, бакалаврських та магістерських робіт; навчити писати рецензію та відгуки; з'ясувати особливості наукового етикету.

Методичні рекомендації до вивчення теми: вивчаючи тему, повторіть попередній матеріал щодо функціональних стилів української мови, опрацюйте тему за

кількома джерелами; опрацюйте практичні завдання, особливу увагу приділіть формулам ділового та наукового етикету.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. У наукових статтях, уміщених у фахових виданнях нашого навчального закладу, визначте об'єкт, предмет, методи дослідження.

2. Прочитайте міркування стосовно плагіату. Висловіть власне бачення цієї проблеми.

Плагіатом у науковому середовищі вважають окрім списування ще й використання експериментальних даних конкретного досліду, запозичення текстології рукописів, що й досі не розшифрували, використання готової статистики. І все це без посилання на джерело (оскільки, депонуючи ваш диплом у деканаті й у бібліотеці університету, ви у такий спосіб публікуєте його). Це крадіжка чужого розуму (У. Еко).

3. Проаналізуйте заголовки 5 наукових статей у фахових (педагогічних) виданнях. З'ясуйте особливості оформлення заголовків наукових статей.

4. Ознайомтеся з уривками рецензій на дисертації. З'ясуйте, які мовні кліше використовують автори і з якою метою. Відредагуйте текст.

...Я ознайомився з рукописом, який викликав дуже багато зауважень, і дійшов висновку, що автор не володіє математичним апаратом, безпідставно маніпулює даними, а результати не обґрунтовані ні теоретично, ні експериментально...

У багатьох випадках не можна зрозуміти, до яких результатів автор має безпосереднє відношення, а які запозичені з літературних джерел.

Здобувач не володіє фактичним матеріалом, яким оперує...

У тексті наявні численні мовні помилки, наприклад: приймав участь (правильно – брав участь), наступне (таке), з ціллю (з метою), вносить... внесок (є внеском).

...Крім інших позитивних характеристик дисертації звертається особлива увага на науковий аналіз автором процесу становлення й розвитку літературної освіти школярів в Україні в 1918–1938 роках, об'єктивну оцінку її ролі й ваги з погляду сьогодення, що сприятиме використанню історико-педагогічного досвіду нашого народу в сучасних умовах.

Відзначаємо, що робота містить науково обґрунтовані висновки, спрямовані на забезпечення практичних потреб сучасної освітньої галузі.

Оцінка роботи висока, але висловлюємо й певні побажання і зауваження: запропонована тема вимагає більшого теоретичного наповнення, оскільки хронологічний принцип архітектоники роботи є логічним, але недостатнім; у зв'язку з вище зазначеним на певну описовість „страждають” і „Висновки”, які варто було б концептуалізувати; у роботі мають місце стилістичні недогляди, а інколи навіть помилки.

5. Напишіть рецензію на магістерську роботу за спеціальністю, використовуючи стереотипні мовленнєві формули.

У рецензованій роботі подано аналіз; багатий фактичний матеріал, наведений у роботі автора, підтверджує; загалом, відзначаючи позитивні аспекти роботи, слід звернути увагу на окремі помилки і неточності; в роботі подано огляд...; автор стверджує, що...; отже, основна думка полягає в тому, що...; дослідник справедливо відзначає; доказово критикує; спростовує тезу про те, що...; необґрунтовано стверджує, що...; вирішує питання стосовно...; занадто категорично пише; глибоко аналізує; чітко визначає; спрощено показує; детально аналізує.

Правонис

1. Перепишіть речення. Поставте потрібні розділові знаки; поясніть їх уживання.

1. Вогонь виходить з темної льодини Грім визріває в ложі тишини... 2. Життя росте лишень з любові Лишень краса людей навчає жить. 3. Крізь вікна книг свободи світло плеться Майбутнього видніє далина (3 те. Д. Павличка). 4. Добрий все бачить лиш добре Підлий лиш підле у других

(Фр.). 5. Цвітуть сади біліють хати А на горі стоять палати
Неначе диво (Шевч.). 6. Кинь ячмінь у болото вбере тебе в
золото. 7. Учись на старість буде як знахідка (Нар. тв.). 8.
Законів боротьби нікому не зламати Закони материнства не
перемінить (Тич.). 9. Закон життя злякатися – кінець. 10.
Історії ж бо пишуть на столі Ми ж пишем кров'ю на своїй
землі. 11. Розкажу тобі думку тасмну Дивний здогад мене
обпік Я залишуся в серці твоєму На сьогодні, на завтра, навік
(З тв. Л. Костенко). 12. Найогидніші очі порожні
Найгрізніше мовчить гроза Найнікчемніші дурні вельможні
Найпідліша брехлива сльоза (Сим.). 13. Поглянь народ твій –
раб з рабів, Чужими й рідними забутий, Гние віки в недолі
лютій І віру в долю загубив. 14. Ось послухай десь за гаєм
соловей заплакав враз (З. тв. О. Олеся). 15. Проминуло за
весною літо Все навколо золотом повите (Заб.). 16. Побачив
шпака знай весна біля порога (Нар. календар). 17. Вже темна
осінь надійшла Зів'ялий лист паде По листю повагом до нас
Грізна зима іде (Вороб.). 18. Був гарячий червневий день
сонце палило нестерпно замовкли птахи дерева стомлено
спустили листя (Збан.). 19. Стою під кленом біля джерела у
серце йдуть пісні привітні (Стельм.). 20. Знаю з попелу
сходять квіти. Вірю з каменю б'є джерело (Мал.).

Завдання високого (творчого рівня)

* Опрацюйте наукову статтю (зробіть її ксерокопію) з
актуальних проблем педагогіки початкової школи за планом:

- тема, основна проблема, головна думка;
- мета і завдання;
- узгодженість назви статті з основним змістом;
- композиція статті, висновки;
- доречність застосування мовних засобів.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Розкрийте основні характеристики статті як самостійного наукового твору.
2. Назвіть основні вимоги до статті.
3. Які основні вимоги до виконання та оформлювання курсової, бакалаврської робіт.
4. Які основні параметри викладаються у рецензії.

5. Назвіть мовні кліше, що використовують під час аналізу наукових робіт.

6. Розкажіть про особливості вживання розділових знаків у складнопідрядному реченні.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

Тема 3. Проблеми перекладу і редагування наукових текстів

1. Форми і види перекладу.

2. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклади.

3. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.

4. Вибір синоніма під час перекладу.

5. Переклад термінів.

6. Особливості редагування наукового тексту.

7. Помилки у змісті й будові висловлювань.

Правопис: розділові знаки в безсполучниковому реченнію

Ключові слова: переклад, буквальный переклад, адекватний переклад, реферативний переклад, анотаційний переклад, наукові тексти, синоніми, термін, редагування наукового тексту.

Мета й завдання вивчення теми: познайомитись з основними формами й видами перекладу: буквальный, адекватний, реферативний, анотаційний; визначити типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою та способи їх уникнення; навчитись обирати синоніми під час перекладу, звернути увагу на переклад термінів; розглянути особливості редагування наукового тексту та на помилки у змісті й будові висловлювань.

Методичні рекомендації до вивчення теми: працюючи над цією темою скористайтесь двомовними та термінологічними словниками, зверніть увагу на переклад дієприкметникових та дієприслівникових зворотів, термінів іншомовного походження.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Перекладіть текст українською мовою.

Наука – это непрерывный поиск, столкновение мнений, научных идей. Важно, чтобы это не превращалось в столкновение личностей, а тем более – научных коллективов. Иначе под видом развития науки, принципиальной борьбы мнений начинается уточненное сведение личных счетов, ориентация исследователей не на истину, а на межличностные отношения. Все это разъедает науку как ржавчина железо, снижает эффективность научного потенциала, создает конфликтные ситуации, негативно сказывающиеся на научной деятельности, психическом здоровье людей. Причем развитый в интеллектуальном отношении человек оперирует и более утонченными средствами, приемами нарушения профессиональной этики. Поэтому требовательность к самому себе, к коллегам, профессиональная этика в научно-педагогический коллективах должны быть самого высокого уровня (В. Давыдов, П. Образцов).

2. До запозичень доберіть українські відповідники. Виберіть п'ять з них і складіть науковий текст.

Запозичення: гетерогенний, демілітаризація, дескриптивний, детермінувати, компаративний, еквівалент, конденсувати, рафінований, секундарний, ліміт, симптом, пролонгація, прерогатива, превалювати, акумулювати, адекватний, індіферентний, радикальний, превентивний.

Українські відповідники: спричиняти, порівняльний, відповідник, згущувати, ущільнювати, різnorідний, роззброєння, обмеження, ознака, продовження, перевага (виняткове правило), переважати, збирати, нагромаджувати, накопичувати, рівний, відповідний, тотожний, запобіжний, байдужий, різnorідний, очищений, описовий, визначати, зумовлювати, очищений, вторинний.

3. Перекладіть фрагмент статті з підручника [Рамзаева Т. Г. Методика обучения русскому языку в начальных классах : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2121 „Педагогика и методика нач. обучения”. /

Т. Г. Рамзаева, М. Р. Львов. – М. : Просвещение, 1979. – 431 с., ил.]

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ОРФОГРАФИИ

В истории методики обучения детей грамотному письму по-разному решался вопрос о путях формирования орфографических навыков, поскольку неодинаково понималась природа орфографических навыков.

К. Д. Ушинский и его последователи в дореволюционное время стояли на позициях сознательного происхождения орфографического навыка, т. е. считали, что навык возникает как результат сознательных, а не механических действий. Осознанность действий ученика при письме создается благодаря грамматическим знаниям; именно грамматические знания обеспечивают понимание того, почему слово пишется так, а не иначе. Признание за грамматикой руководящего значения при формировании орфографических навыков дало название направлению в методике – грамматическое направление.

Как рассматривают процесс образования орфографического навыка представители грамматического направления, в частности К. Д. Ушинский?

Прежде чем приступить к выработке орфографического навыка, учащиеся усваивают грамматические знания, составляющие основу навыка.

После ознакомления с грамматическим материалом учащиеся познают орфографическое правило. Затем проводится система упражнений. Ушинский особо подчеркивал необходимость «беспрестанных упражнений». Упражнения и повторения закрепляют рефлексивные связи. Осмысление связывает их в один стройный ряд. Большое значение К. Д. Ушинский придавал системе. «...Систематичность упражнений, – писал он, – есть первая и главнейшая основа их успеха, и недостаток этой систематичности – главная причина, почему многочисленные и долговременные упражнения в орфографии дают плохие результаты».

К. Д. Ушинский в своих трудах не рассматривает особенности системы орфографических упражнений, но им

высказаны четкие положения относительно системы упражнений, развивающих дар слова. Видимо, эти положения с полным основанием могут быть применены и к орфографическим упражнениям.

«Всякое новое упражнение должно находиться в связи с предыдущими, опираться на них и делать шаг вперед. Систематичность в упражнениях должна также выражаться в большем или меньшем участии, которое учитель, смотря по силам детей, принимает в их упражнениях. Чем более развивается дар слова в детях, тем меньше должен помогать им учитель, тем самостоятельнее должны быть их упражнения».

Необходимой стороной орфографических упражнений К. Д. Ушинский считал их связь с развитием речи.

В результате длительных упражнений навык становится автоматизированным. Это значит, что ученик пишет, не вспоминая в момент написания правила, но в случае затруднений он может прибегнуть к правилу. Иначе говоря, автоматизированный навык – это действие бессознательное, образованное на основе сознательного, руководимого правилом.

Таким образом, согласно теории К. Д. Ушинского, сознательность и автоматизм не исключают друг друга, а находятся во взаимосвязи.

Возможен ли другой путь образования навыка – не на сознательной основе, а механическим путем? – ставит вопрос К. Д. Ушинский. И отвечает, что в какой-то степени возможен, но путь этот продолжителен: нужны десятки лет и беспрестанное списывание с образцов. Наконец, механический путь и не результативен: «всякое новое слово будет ставить в тупик такого грамотея». Ушинский отмечает, что «для усвоения правильного письма детьми, конечно, нужна практика, но практика, руководимая грамматикой».

Правопис

1. Утворіть з наведених простих речень усі можливі різновиди складних безсполучникових речень. Визначте смислові відношення між їх частинами; поясніть розділові знаки.

1. Серце забилося радісно. Ми підїжджали до моря. 2. Проїшло літо. Настала осінь. 3. Достиглі хліба шумлять повним колосом. Селяни зберуть багатий урожай. 4. Продержало з тиждень морозом. Земля залякла, як кістка. 5. День обіцяє бути погожий. На небі ні хмариночки, ні плямочки. 6. Кожний має усвідомити необхідність дбайливого ставлення до природи. Тоді її можна буде зберегти для майбутніх поколінь. 7. Несподівано заграв баян. На другому кінці села почулася весела пісня.

Завдання високого (творчого рівня)

*Знайдіть статтю російською мовою у фахових виданнях (зробіть ксерокопію), перекладіть її українською мовою (500–600 слів).

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Назвіть основні форми і види перекладу.
2. Які основні помилки допускають під час перекладу наукових текстів.
3. Як перекладаються терміни.
4. Назвіть основні помилки у змісті й побудові висловлювань.
5. Які розділові знаки використовують у складному безсполучниковому тексті?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 11

Особливості редагування наукового тексту. Помилки у змісті й будові висловлювань (творча робота)

Ключові слова: науковий текст, редагування, помилки (орфографічні, пунктуаційні, стилістичні, лексичні)

Мета й завдання вивчення теми: сформувати навички редагування наукового тексту, удосконалити знання зі стилістики української мови; виробити уміння розрізняти помилки логічного, лексичного та стилістичного характеру в змісті й будові висловлювань.

Методичні рекомендації до вивчення теми: під час підготовки до заняття, повторити стилі української мови,

основні правила української орфографії й пунктуації; при виконанні творчої роботи Вам знадобляться словники

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ

1. Принести на заняття орфографічні словники, словники слів іншомовного походження, словники антонімів, синонімів, паронімів, тлумачні словники.

2. Підготуватися до редагування наукового тексту.

Завдання й запитання для самостійної роботи

1. Назвіть особливості наукового стилю.
2. Визначте основні складові наукової статті.
3. Які основні помилки ймовірні в змісті й будові наукових висловлювань?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

для змістового модуля 3

Відповідно до теми вашої курсової роботи, підготуйте й напишіть:

- титульна сторінка (оформлення титульної сторінки див. додаток В);
- зміст;
- вступ;
- список використаної літератури.

Завдання й запитання до модуля 3

1. Тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.
2. Засоби забезпечення статусу престижності української мови. Історичний досвід.
3. Комунікативні ознаки культури української мови. Мовні норми.
4. Труднощі української словозміни та словопоєднання.
5. Соціопсихолінгвістичний аспект культури мови.

6. Гендерні аспекти спілкування.
7. Невербальні засоби спілкування.
8. Особливості нейролінгвістичного програмування.
9. Сучасні технології паблік рілейшнз.
10. Мовні засоби переконання.
11. Мовленнєві, стилістичні, композиційні й комунікативні принципи презентації.
12. Дискусія, полеміка, диспут як різновид суперечки.
13. Особливості текстів кадрово-контрактних документів.
14. Термінологія обраного фаху.
15. Становлення й розвиток наукового стилю української мови.
16. Анотування й реферування наукових текстів.
17. Науковий етикет. Наукова дискусія та її правила.
18. Калькування елементів близькоспоріднених мов.
Переклад термінів.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Державна мова – мова професійного спілкування.
2. Мовне законодавство та мовна політика в Україні.
Державна мова в Україні.
3. Комунікативне призначення мови в професійній сфері.
4. Професійна мовнокомунікативна компетенція.
5. Поняття національної та літературної мови. Найістотніші ознаки літературної мови.
6. Мова й культура мовлення в житті професійного комунікатора.
7. Комунікативні ознаки культури мови. Типологія мовних норм.
8. Словники у професійному мовленні. Типи словників.
9. Соціопсихолінгвістичний аспект культури мови.
10. Мовний, мовленнєвий, спілкувальний етикет. Стандартні етикетні ситуації.

- 11.Парадигма мовних формул. Вибір мовних одиниць у мовленні.
- 12.Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Основні ознаки функціональних стилів.
- 13.Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового й розмовно-побутового стилів.
- 14.Текст як форма реалізації професійної діяльності.
- 15.Сутність спілкування. Спілкування й комунікація. Функції спілкування.
- 16.Види, типи й форми професійного спілкування. Основні закони спілкування.
- 17.Невербальні компоненти спілкування. Слухання, його роль у комунікації.
- 18.Гендерні аспекти спілкування. Стратегії мовленнєвого спілкування.
- 19.Поняття ділового спілкування. Стилi та моделі ділового спілкування.
- 20.Поняття комунікації, типи комунікацій, перешкоди та бар'єри комунікації.
- 21.Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію.
- 22.Публічний виступ як важливий засіб комунікації переконання. Види публічного мовлення.
- 23.Мистецтво аргументації. Мовні засоби переконування.
- 24.Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Техніка й тактика аргументування. Психологічні прийоми впливу на партнера.
- 25.Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні, композиційні й комунікативні принципи презентації.
- 26.Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід. Співбесіда з роботодавцем.
- 27.Етикет телефонної розмови.

- 28.Наради, збори, перемовини, дискусії як форми колективного обговорення.
- 29.Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада.
- 30.Дискусія. „Мозковий штурм” як евристична форма, що активізує креативний потенціал співрозмовників під час колективного обговорення проблеми. Технології проведення „мозкового штурму”.
- 31.Класифікація документів.
- 32.Національний стандарт України. Зміст реквізитів. Реквізит як складова документа.
- 33.Вимоги до змісту та розташування реквізитів. Вимоги до бланків документів.
- 34.Оформлювання сторінки. Вимоги до тексту документа.
- 35.Документація з кадрово-контрактних питань.
- 36.Довідково-інформаційні документи.
- 37.Етикет службового листування.
- 38.Наукова комунікація як складова фахової діяльності.
- 39.Українська термінологія в професійному спілкуванні.
- 40.Українська термінологія: історія, сучасність.
- 41.Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціальна термінологія.
- 42.Термінологія обраного фаху.
- 43.Кодифікація й стандартизація термінів.
- 44.Особливості наукового тексту і професійного наукового викладу думки. Жанри наукових досліджень.
- 45.Оформлювання результатів наукової діяльності.
- 46.План, тези, конспект як важливі засоби організації розумової праці.
- 47.Анотування й реферування наукових текстів.
- 48.Основні правила бібліографічного опису, оформлювання посилань.
- 49.Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.

50. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
51. Основні вимоги до виконання та оформлення курсової, бакалаврської робіт. Рецензія, відгук.
52. Науковий етикет.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Мацюк З. Українська мова професійного спрямування : навч. пос. / З. Мацюк, Н. Станкевич – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
2. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. – К., 1997. – 288 с.
3. Глушик С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібн. / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. – К. : Арій, 2009.
4. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. посібн. / Т. Б. Гриценко. – Вінниця : Нова книга, 2003.
5. Мацько Л. І. Культура української фахової мови : навч. посіб. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 360 с.
6. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / О. М. Семенов. – К. : ВЦ „Академія”, 2010. – 216 с.
7. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник. / С. В. Шевчук. – К. : Арій, 2009.

Додаткова

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр „Академія”, 2004.
2. Культура фахового мовлення : навч. посібн. / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2005.
3. Мацько Л. І. Культура фахової мови : навч. посіб. / Л. І. Мацько, Л. В. Кравець. – К. : ВЦ „Академія”, 2007.

4. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : підручник. / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько – К.: Вища школа, 2003.
5. Панько Т. І. Українське термінознавство : підручник для студ. гуманіст. спеціальностей. / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів : Світ, 1994.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібн. / Я. Радевич-Винницький – К. : Знання, 2006.
7. Токарська А. С. Українська мова фахового спрямування для юристів. / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – Львів : Світ, 2008.
8. Українська мова : енциклопедія. – К. : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004.
9. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бирик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сьота. – К. : Довіра; УНВЦ «Рідна мова», 1999.
10. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посібн. / Ф. І. Хміль. – К. : «Академвидав», 2004.
11. Шевчук С. В. Українська мова. Комплексна підготовка до тестування : навч. посібн. / С. В. Шевчук, О. О. Кабиш, І. В. Клименко – К. : Арій, 2008.

Словники

1. Ганич Д. І. Русско-украинский и украинско-русский словарь. / Д. І. Ганич, С. І. Олійник. – К., 1990.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів. / Д. І. Ганич, С. І. Олійник. – К., 1985.
3. Головащук І. С. Словник-довідник з правопису та слововживання. / І. С. Головащук. – К., 1989.
4. Головащук І. С. Складні випадки наголошення. Словник-довідник. / І. С. Головащук. – К., 2001.
5. Головащук І. С. Словник наголосів. / І. С. Головащук. – К., 2000.

6. Головащук І. С. Українське літературне слововживання: Словник-довідник. / І. С. Головащук. – К., 1995.
7. Єрмоленко С. Я. Новий російсько-українській словник-довідник. / С. Я. Єрмоленко. – К., 1999.
8. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. / С. Караванський. – К. : Видавництво «Українська книга», 2004.
9. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. / С. Караванський. – Львів : БаК, 2006.
10. Олійник О., Російсько-український словник наукової термінології. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К., 1994.
11. Олійник О. Українсько-російський і російсько-український тлумачний словник. / О. Олійник, М. Сидоренко. – К., 1991.
12. Орфографічний словник української мови / Уклад. Головащук І. С. – К., 1994.
13. Орфоепічний словник української мови. – К., 1995.
14. Російсько-український словник : сфера ділового спілкування / За ред. Тараненко А. А. – К., 1996.
15. Російсько-український фразеологічний словник: Фразеологія ділової мови / Уклад. Підмогильний В., Плужник Є. – К., 1993.
16. Словник іншомовних слів. / За ред. О. Мельничука. – К., 1985.
17. Словник скорочень української мови. – К., 1982.
18. Словник труднощів української мови / За ред. Єрмоленко С. Я. – К., 1989.
19. Словник української мови: У 11 т. – К., 1971–1981.
20. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – К. : Знання, 2006.
21. Словник-довідник труднощів української мови. – К., 1992.

22. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005.
23. Український орфографічний словник : близько 165 тис. слів / За ред. В.М.Русанівського – К.: Довіра, 2006.
24. Шевчук С. В. Російсько-український словник ділового мовлення – Русско-украинский словарь деловой речи. / С. В. Шевчук. – К. : Вища школа, 2008.

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИМОГИ ДО РЕФЕРАТУ

Загальні вимоги

Реферат є самостійною письмовою науковою роботою, яку виконує вступник при підготовці до складання вступного іспиту.

Тема реферату обирається вступником самостійно (за погодженням із передбачуваним науковим керівником). Тема реферату повинна відобразити найважливіші фахові проблеми, які пов'язані з обраною науковою спеціальністю або планованою темою студента. Зміст реферату повинен бути погоджений із науковим керівником.

Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної наукової проблеми, сучасної літератури, а також засвідчує володіння навичками логічного аналізу та узагальнення матеріалу, його системного викладу.

Реферат показує здатність автора розбиратися у фахових питаннях, систематизувати теоретичний матеріал з обраної теми, творчо використовувати наукові ідеї та положення для методологічного аналізу проблематики, у якій планує спеціалізуватися вступник.

Думки інших авторів та цитати повинні мати посилання на джерела в загальноприйнятому порядку. Пряме запозичення положень без вказівок джерел літературних текстів не допускається.

Загалом текст реферату повинен бути від 10 (міні-реферат) до 30 сторінок друкованого тексту, виконаний у текстовому процесорі Microsoft Word, при цьому використовуються такі параметри: гарнітура Times New Roman, кегль 14, інтервал – 1,5 (на сторінці – 28-30 рядків).

Вимоги до оформлення

Реферат обов'язково повинен мати титульну сторінку, на якій розміщуються такі реквізити: МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ, в наступному рядку – ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”, в наступному – назва відділу –

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ (зразок див. нижче).

Кафедри НН ІІІ:

Кафедра соціальної педагогіки

Кафедра дефектології та психологічної корекції

Кафедра філологічних дисциплін

Кафедри дошкільної та початкової освіти

Кафедра педагогіки

Кафедра психології

Далі розміщується тема реферату, відомості про автора, місце й рік виконання реферату, науковий керівник (рецензент)

Вимоги до змісту

Структурними елементами реферату є план, вступ, викладення змісту теми (як правило, 2-3 глави), висновок, а також список основної, використаної при підготовці й написанні реферату, літератури та нормативно-правових документів.

План

План включає всі перераховані вище структурні елементи реферату, з указанням сторінок, на яких вони знаходяться. Основний зміст реферату розподіляється на глави чи розділи. Заголовки плану дублюються в тексті реферату.

Вступ

Вступ важливий змістовний елемент реферату. Форма його - довільна, але в ньому повинні обов'язково знайти відображення такі питання: обґрунтування вибору теми, оцінка її з точки зору актуальності та важливості, визначення її місця в існуючій правовій проблематиці, оцінка рівня й характеру розробки теми, зміст проблематики, яку автор вбачає в цій темі, формулювання мети й завдань дослідження в рефераті.

Основний зміст реферату

Основний зміст теми повинен бути самостійно виконаним – теоретичним та емпіричним дослідженням відповідно до проблеми, заявленої у назві реферату, узагальненням існуючої юридичної літератури, нормативних

актів тощо з вказівкою на її застосування у сфері наукових інтересів автора реферату.

Висновки

У висновках необхідно дати коротке резюме викладеного у основній частині реферату, висновки, які зроблені відповідно до поставлених завдань, або посилання на методологічне застосування опрацьованого у рефераті матеріалу. Автор реферату повинен також вказати на ту частину змісту реферату, яка є його особистим доробком.

Список використаної літератури

Список використаної літератури повинен указувати на вивчені автором роботи, за якими може мати місце бесіда стосовно змісту реферату. Цей список має включати в себе як фундаментальні наукові праці, так і останні публікації з обраної теми, наявні у вітчизняній та зарубіжній літературі. Використана література обов'язково має знайти своє відображення в рефераті (шляхом аналізу та прямого цитування).

Зразок оформлення тексту для самостійної роботи
модуля 1

Доберіть текст (200–250 слів). Визначте стиль та тип тексту, тему, основну думку. Знайдіть в тексті „дане” й „нове”. Укладіть план тексту. Роботу здати на окремому аркуші формату А4.

Спинаюсь поодаль старезного дерева. Аж дивно, що доля зберегла цього дуба до нашого часу. В щасливій сорочці, чи то пак корі, він народився. Вже дуплавий, а стоїть, могутнім корінням в землю вп'явся, немов за минуле своє цупко тримається, молодими зеленими пагонами тягнеться вгору, пнеться до неба, жадібно простягає руки в майбутнє. І я подумав, що дерева чимось схожі на людей. Хіба ось я, людина, що всупереч всім бурям і незгодам вистояла й вижила, не схожий своєю долею, природою свого буття на цього велета? Своім корінням я так само загруз у рідну землю, ту землю, яка взяла моїх батьків і дідів, мов корінням могутнім, зв'язала мене з собою. Але наді мною так само дзвінко, переповнюючись життям, зеленіє молоде пагіння, воно повне сил, енергії, рішуче і впевнено простягає руки в майбутнє, до сонця, до безсмертя. Я той дуб, що стовбуром своїм, вже відживаючим, зв'язує дві сили, дві нерозривні епохи. Я сьогодні та ланка, що тримається на тому могутньому корінні, яке сягає у глибину мого роду, а значить, і народу мого, і разом з тим на мені самому тримається те молоде пагіння, мої сини, що вже стали, майже вийшли на власну дорогу, вже зачепилися власним корінням за рідний ґрунт і всіма помислами, всім буянням молодих сил, всім ходом об'єктивного буття націлені у майбутнє, те майбутнє, якому немає меж і не буде кінця.

З повагою, з співчуттям, з болем у серці оглядаю того дуба. І бачу власну долю. І до неї теж приймаюся законною гордістю і внутрішнім болем.

Стиль тексту _____
Тип тексту _____
Тема тексту _____

Основна думка _____
„Дане” в тексті _____

„Нове” в тексті _____

План

- 1.
- 2.
- 3.

(повне найменування вищого навчального закладу)

(повна назва кафедри, циклової комісії)

**КУРСОВИЙ ПРОЕКТ
(РОБОТА)**

з _____
(назва дисципліни)

на тему: _____

Студента (ки) _____ курсу
_____ групи
напряму підготовки _____
спеціальності _____

(прізвище та ініціали)

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь,
прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище та ініціали)

м. _____ - 20 ____ рік

Лекція є однією з форм пропаганди, передачі, роз'яснення суто наукових, науково-навчальних, науково-популярних знань шляхом усного викладу матеріалу, наукової теми, що має систематичний характер. Лекції за видами та формами викладу бувають: **навчальна, настановча, оглядова**. Даний жанр має особливості щодо побудови, а саме: **вступ** – постановка проблеми, яка б зацікавила слухача актуальністю, новизною, науковою обґрунтованістю; **основна частина** – виклад і доведення питання; **висновки** – узагальнення сказаного вище. Іноді в ході лекції слід розглянути поставлені слухачами питання, які їх зацікавили.

План – короткий послідовний перелік основних питань або тем тексту. План буває простий і складний.

Тези – стисло сформульовані основні положення тексту, що передають суть висловленого автором. Види тез: цитатні, вільні, змішані.

Конспект – короткий письмовий виклад змісту статті, лекції, виступу. Основа конспекту – план, тези, виписки.

Виписки – особливий спосіб запису змісту почутого або прочитаного, мета якого – підготовка матеріалу для доповіді, повідомлення.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

НАТАЛІЯ МОРДОВЦЕВА,
МАРІЯ ПОЧИНКОВА,
ОКСАНА ЦАЛАПОВА

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З КУРСУ
„УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ)”**

Навчально-методичний посібник
(українською мовою)

Комп’ютерна верстка – М. М. Починкова

Підписано до друку 30.06.2017
Формат 60*84. папір офсетний. Гарнітура times New Roman
Спосіб друку RISO. Ум.-друк. арк.. 6,28. Тираж 100 прим.